

T.C
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI
GELİŞİM PSİKOLOJİSİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN
DEMOKRATİK TUTUMLARININ
ALGILADIKLARI ANNE BABA TUTUMLARINA VE
BAZI DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE
GÖRE İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KADRIYE YILMAZ

İstanbul, Kasım 2009

T.C
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI
GELİŞİM PSİKOLOJİSİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN
DEMOKRATİK TUTUMLARININ
ALGILADIKLARI ANNE BABA TUTUMLARINA VE
BAZI DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE
GÖRE İNCELENMESİ

KADRIYE YILMAZ

071104103

Danışman Öğretim Üyesi
Yrd. Doç. Dr. AYNUR EREN GÜMÜŞ

İstanbul, Kasım 2009

TEZ ONAY SAYFASI

TARİH: .....

T.C. MALTEPE ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

.....ait.....

adlı çalışma, jürimiz tarafından

.....Anabilim Dalında
YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

(İmza)

Başkan .....
Akademik Unvanı, Adı Soyadı

(İmza)

Üye.....
Akademik Unvanı, Adı Soyadı (Danışman)

(İmza)

Üye.....
Akademik Unvanı, Adı Soyadı

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarının cinsiyet, medeni durum, çocuk sayılarına, meslekteki kıdem yılları, eğitim düzeyleri ve algıladıkları anne baba tutumlarına göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymaktır.

Araştırmanın evrenini 2008-2009 eğitim öğretim yılında İstanbul'un Kartal ilçesinde 41 resmi ilköğretim okulunda görev yapan 812 sınıf öğretmeni oluşturmuştur. Örneklemi ise veri toplama araçlarına eksiksiz yanıt veren 331 sınıf öğretmeni oluşturmuştur.

Araştırmada veri toplama aracı olarak öğretmenlerin kişisel bilgilerine yönelik 5 maddelik (cinsiyet, medeni durum, çocuk sayılarına, meslekteki kıdem yılları, eğitim düzeyleri) anket ile Gözütok (1995) tarafından geliştirilen “Demokratik Tutum Ölçeği” ve Eldeleklioğlu (1996) tarafından geliştirilen “Ana Baba Tutumları Ölçeği” kullanılmıştır.

Toplanan verilerin çözümlenmesinde sınıf öğretmenlerin Demokratik Öğretmen Tutumları Ölçeğinden aldıkları puanların cinsiyet, medeni durum değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için *bağımsız grup t testi*, mesleki kıdem değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için *tek yönlü varyans analizi (ANOVA)*, eğitim durumu ve çocuk sayısı değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için *Kruskal Wallis-H testi*, Kruskal Wallis testi sonucunda gruplar arasında fark bulunduğunda, farklılıkların kaynağını (hangi gruplar arasında olduğunu) belirlemek üzere *parametrik olmayan test istatistiklerinden Mann Whitney-U testi*, Demokratik Öğretmen Tutumları Ölçeği ve Anne-Baba Tutumları Ölçeği alt ölçeklerinden alınan puanlar arasındaki ilişkileri belirlemek üzere *Pearson korelasyon analizi* yapılmıştır.

Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgulara göre; sınıf öğretmenlerinin DÖTÖ puanları arasında cinsiyete, medeni durum, sahip olunan çocuk sayısı, meslekteki kıdemlerine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Buna karşılık sınıf öğretmenlerinin DÖTÖ puanları arasında eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Öğretmen okulu mezunu olan öğretmenlerin demokratik tutum puanları lisans/ eğitim enstitüsü ve lisansüstü mezunu olan öğretmenlerden anlamlı ölçüde düşük çıkmıştır. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin Demokratik Öğretmen Tutumları Ölçeği ve Anne-Baba Tutumları Ölçeği alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Öğretmenlik Tutumları, Anne Baba Tutumları.

ABSTRACT

The purpose of this study is to find out if the democratic attitudes classroom teachers differentiate in terms of their sex, marital status, seniority at work, educational level and their perception of the parental attitudes.

The total field under survey constitutes the total number of 812 classroom teachers who work at 41 Public Schools in Kartal district of Istanbul in 2008-2009 educational year. However, the sampling was derived from 331 classroom teachers who answered the data gathering tools accurately.

A survey which oriented the personal information teachers with the total number of 5 item (sex, marital status, number of children, seniority at work , education level) , and Democratic Attitude Scale which was developed by Gozutok (1995) and Parental Attitude Scale which was developed by Eldeleklioglu (1996) were used as data gathering tools in the research.

To analyze the gathered data ; Bagimsiz Grup T testi was used to find out whether Classroom teachers' score at the scale of Democratic Attitudes of Teacher varies in terms of the variables such as Sex, marital status; for the seniority variables, One-way Variance analysis (ANOVA) was used; and for the educational level and the number of children variables Kruskal Wallis-H testi was used. A non-parametric Mann Whitney-U test was used to determine to the source of difference (between which groups) in case a the difference is found between the groups at the end of the Krus Wallis test results. Pearson correlation analysis was used to determine the relationship between the test scores of Democratic Attitudes of Teacher scale and Parental Attitudes sub scale.

According to the findings of research, there has not been significant difference found among DÖTÖ scores of classroom teachers in terms of their gender, marital status, number of children owned, and seniority in the profession. However, a significant difference was found among DÖTÖ scores of class teachers in terms of their educational status. The Democratic Attitudes scores of the Teachers who have Teacher High School degree significantly lower than the scores of teachers who have graduate degree. There has not been any significant relationship found between Democratic Attitudes of Teacher scores and Parental Attitudes scores of the classroom teachers.

Keywords: Teaching Attitudes and Parental Attitudes

TEŞEKKÜR

Çalıőmamın her evresinde benden yardımlarını, desteğini esirgemeyen ve gösterdiği sonsuz sabırlarından dolayı danıőmanım Sayın Yrd. Doç Dr. Aynur EREN GÜMÜŞ' e teőekkürlerimi sunarım.

Araştırma süresince, tezin yazım aőamasında en zor anlarımda yardımıma koőan ve yanımda olan yeğenlerim Burak ve Eren AKSU' ya teşekkür ederim.

Tez aőamasında birbirimize destek olup, motivasyonumuzu güçlü tutmamızda katkıları olan sevgili arkadaşlarım Melek ve Gülден' e teşekkür ediyorum.

Ayrıca eğitim-öğrenim hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, her zaman beni cesaretlendiren ve her türlü sıkıntımı hafifletmeye çalışan aileme çok şey borçluyum.

Kadriye YILMAZ

Kasım 2009-İSTANBUL

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	iii
TEŞEKKÜR.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR	x
TABLOLAR DİZİNİ.....	xi
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1 Problem Cümlesi	3
1.1.1 Alt Problemler	4
1.2 Araştırmanın Önemi	4
1.3 Araştırmanın Sayıtlıları	6
1.4 Araştırmanın Sınırlılıkları	6
1.5 Tanımlar.....	6
BÖLÜM II.....	8
2.0. KONU İLE İLGİLİ KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE ARAŞTIRMALAR ..	8
2.1.0.Konu ile İlgili Kuramsal Açıklamalar	8
2.1.1.0. Tutum.....	8
2.1.1.1. Tutumun Tanımları.....	8
2.1.1.2. Tutumla İlgili Kuramsal Çerçeve.....	10

2.1.1.2.1. Öğrenme Kuramı.....	10
2.1.1.2.2. Sosyal Yargı Kuramı.....	11
2.1.1.2.3. İşlevselcilik.....	11
2.1.1.2.4. Bilişsel Tutarlılık.....	12
2.1.1.3. Tutumların Oluşması ve Gelişmesi.....	13
2.1.1.4. Tutum Oluşumunda Rol Oynayan Faktörler.....	14
2.1.1.4.1. Anne- Babanın Etkisi.....	14
2.1.1.4.2. Akranlarının Etkisi.....	15
2.1.1.4.3. Medyanın Etkileri.....	16
2.1.1.5 Tutum Değişikliği.....	17
2.1.1.6. Anne Babalık Tutumları.....	18
2.1.1.6.1. Demokratik, Güven Verici, Hoşgörülü ve Destekleyici Anne Baba Tutumu.....	19
2.1.1.6.2 Otoriter Anne Baba Tutumu.....	21
2.1.1.6.3 Aşırı Hoşgörülü Anne Baba Tutumu.....	22
2.1.1.6.4. İlgisiz Anne Baba Tutumu.....	23
2.1.1.6.5. Denetleyici ve Aşırı Koruyucu Anne Baba Tutumu.....	24
2.1.1.7. Öğretmen Tutumları.....	24
2.1.1.7.1. Etkili Öğretmen Davranışları.....	25
2.1.1.7.2 Otoriter Öğretmen Tutumu.....	27
2.1.1.7.3. Demokratik Öğretmen Tutumu.....	28
2.1.1.7.4. İlgisiz Öğretmen Tutumu.....	30
2.2. Konu İle İlgili Yurt İçi Ve Yurt Dışı Araştırmalar.....	31
2.2.1. Konu ile İlgili Yurt Dışı Araştırmalar.....	31

2.2.2. Konu ile İlgili Yurt İçi Araştırmalar.....	33
BÖLÜM III.....	39
YÖNTEM 3.0.....	39
3.1 Araştırmanın Modeli	39
3.2 Evren ve Örneklem	39
3.3. Veri Toplama Araçları.....	40
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	40
3.3.2 Demokratik Tutum Ölçeği (DTÖ).....	41
3.3.3. Anne Baba Tutumları Ölçeği (ABTÖ).....	41
3.4. Verilerin Toplanması.....	44
3.5. Verilerin Çözümlemesi.....	44
BÖLÜM IV.....	46
4.0 BULGULAR VE YORUMLAR	46
4.1 Bulgular.....	46
4.1.1. Grubun Yapısına ve Bazı Demografik Değişkenlere Ait Bulgular.....	46
4.1.2. Araştırmanın Alt Problemlerine İlişkin Bulgular.....	49
4.1.2.1. Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarının cinsiyetlerine göre incelenmesine ilişkin bulgular.....	50
4.1.2.2. Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarının medeni durumlarına göre incelenmesine ilişkin bulgular.....	50
4.1.2.3. Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarının çocuk sayısına göre incelenmesine ilişkin bulgular.....	51
4.1.2.4. Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarının mesleki kademelerine göre incelenmesine ilişkin bulgular.....	52
4.1.2.5. Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarının eğitim durumlarına göre incelenmesine ilişkin bulgular.....	53

4.1.2.6. Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarının algılanan anne-baba tutumlarına göre incelenmesine ilişkin bulgular.....	54
4.2.Yorumlar.....	56
4.2.1. Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarının cinsiyetlerine göre incelenmesine ilişkin bulguların yorumu.....	56
4.2.2. Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarının medeni durumlarına göre incelenmesine ilişkin bulguların yorumu.....	56
4.2.3. Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarının çocuk sayılarına göre incelenmesine ilişkin bulguların yorumu.....	57
4.2.4. Sınıf öğretmenlerin demokratik tutumları meslekteki kıdem yıllarına göre incelenmesine ilişkin bulguların yorumu.....	58
4.2.5. Sınıf öğretmenlerin demokratik tutumları eğitim düzeylerine göre incelenmesine ilişkin bulguların yorumu.....	58
4.2.6. Sınıf öğretmenlerin demokratik tutumlarının algıladıkları anne baba tutumlarına göre incelenmesine ilişkin bulguların yorumu.....	59
BÖLÜM V.....	60
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	60
5.1 Sonuçlar.....	60
5.2 Öneriler.....	62
KAYNAKÇA.....	64
EKLER.....	70
ÖZGEÇMİŞ.....	77

KISALTMALAR

ABTÖ	Ana Baba Tutumları Ölçeği
DTÖ	Demokratik Tutum Ölçeği

TABLolar DİZİNİ

	Sayfa
Tablo A 2008-2009 Eğitim Öğretim Yılında Kartal İlçesinde Bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na Bağlı Resmi İlköğretim Okulları Öğretmen Sayıları.....	40
Tablo 1. Cinsiyet Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	46
Tablo 2. Medeni Durum Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	47
Tablo 3. Çocuk Sayısı Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	47
Tablo 4. Mesleki Kıdem (Yıl) Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	47
Tablo 5. Eğitim Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	48
Tablo 6. Demokratik Tutum Ölçeği Alt Boyutlarına Ait Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Standart Hata Değerleri.....	48
Tablo 7. Anne-Baba Tutum Ölçeği Alt Boyutlarına Ait Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Standart Hata Değerleri.....	49
Tablo 8. Demokratik Öğretmen Tutumları Ölçeği Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	50
Tablo 9. Demokratik Öğretmen Tutumları Ölçeği Puanlarının Medeni Durum Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	51
Tablo 10. Demokratik Öğretmen Tutumları Ölçeği Puanlarının Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	51
Tablo 11. Demokratik Öğretmen Tutumları Ölçeği Puanlarının Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	52
Tablo 12. Demokratik Öğretmen Tutumları Ölçeği Puanlarının Eğitim Durumları Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	53
Tablo 13. Demokratik Öğretmen Tutumları Ölçeği Puanlarının Eğitim Durumları Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere	

Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları.....	54
Tablo 14. Demokratik Öğretmen Tutumları Ölçeği ve Anne-Baba Tutum Ölçeği Alt Boyutları Arasındaki İlişkileri Belirlemek Amacıyla Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları.....	55

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

İnsan üyesi olduğu toplumda ve sosyal gruplarda etkileşen bir varlıktır. Doğduğu andan itibaren hem fizik, hem de sosyal çevresiyle etkileşme sürecine girmektedir. Böylece birey etkileşim içinde olduğu sosyal grubun beklentileri yönünde kişilik özellikleri, tutumları, davranış biçimleri ve dünya görüşü geliştirerek biçimlenir.

Sosyal yaşam çok karmaşıktır ve yaşamın ilk dönemlerinde basit ve sınırlı olan etkileşme durumları bireyin hayatında giderek daha karmaşık bir hale gelmeye başlar. Böylece kişi yeni girdiği her etkileşim durumunda konumuna uygun rolünü, diğerlerinin beklentileri doğrultusunda oynayarak yeniden sosyalleşmek zorunda kalır. Yaşam boyu devam eden bu süreçte sosyalleşme yönlendiricileri bireyin kişiliğinin önemli bir parçası olan tutumlarının biçimlenmesinde de etkili olur (Eserpek, 1981: 3).

Aile bireyin gelişmesi ve sosyalleşmesini etkileyen en önemli kurumdur, ikincisi ise okuldur. Birey içinde yaşadığı toplumun inançlarını, dünya görüşünü, duygusal yönelimlerini, siyasal değerlerini, kültürünü ailede kazanmaya başlar. Edindiği bu birikimlerle okula başlayan çocuk arkadaşları ve öğretmenleri ile farklı bir etkileşim içinde bulunur. Okulda kazanılan öğrenme yaşantıları çocuk yada gencin bilgi ya da beceri kazanmasına, duygusal ve sosyal yönden gelişerek topluma uyum sağlayabilecek kişilik özellikleri geliştirmesine yardımcı olur (Gözütok, 1995: 15).

Eğitim insanın yaşam boyu edindiği tecrübelerin tümüdür. Bireyin sosyalleşmesi ve topluma kazandırılması eğitimin esas amacıdır. Eğitim bireyin sosyal becerilerinin en üst düzeyde gelişiminin sağlanması için çevresini ve okul etkinliklerini içine alan bir

süreçtir. Eğitim tüm bu amaçları planlı bir dizge içerisinde gerçekleştirir. Eğitimin bu amaçları gerçekleştirmesinde öğretmenin önemli bir rolü vardır. Eğitimin etkinliği ve veriminde öğretmenin kişisel nitelikleri oldukça etkilidir. Günümüzde öğretmenlerin rolünün sadece bilgiyi aktarmak değil çocuğun kişisel ve sosyal problemleriyle ilgilenmesi ve bunlarla başa çıkmasında beceri kazanmasında topluma uyum sağlamasında etkili olması beklenmektedir. Eğitim yoluyla toplumun geleceğine yatırım yapılır ve bu yatırım sürecinin gerçekleştiği çevre okul olur. Öğretmen bu çevreye özel nitelik kazandıran ve toplum mimarları olarak nitelendirilen meslek elemanlarıdır (Durdu Karşlı, 2004: 43).

Öğretmen bir çocuğu etkileyen en önemli kişilerden biridir. 6-7 yaşlarında okula başlayan çocuk için öğretmen anne babasından sonra yeni bir özdeşim modeli olarak karşısına çıkar. Çocuk öğretmenin çeşitli alışkanlık ve davranışlarını olduğu gibi benimser ve kendisi de öyle olmaya, onun yaptıklarını yapmaya çalışır. Çünkü çocuğa göre öğretmen en iyisini bilir ve en iyisini yapar ve doğruların belirlenmesinde anne babadan önce gelmeye başlar. İşte bu noktada bireylerin gelişiminde öğretmen kritik değer kazanır. Öğretmen çocuğa nasıl davranırsa çocuk o ölçüde başarı ya da başarısızlığı yaşamaya başlar. Çünkü o yaştaki çocuk öğrenmeyi, kendisi için değil (Açıkgöz, 1996: 21) öğretmeni ile olan ilişkisi için gerçekleştirmektedir. Öğretmenler sevgi ve hoşgörü ortamı içinde, Milli Eğitimin amaçları doğrultusunda, demokratik tutum sergileyerek sınıfta adil ve tarafsız davranışlar göstermeli, öğrencilerin sorunlarıyla ilgilenmeli, yeniliklere açık olma, genel kültür, eleştirileri doğru algılama gibi birçok tutum ve davranışlara sahip olmalıdır (Gözütok, 1989: 35).

Büyük bir sorumlulukla görevlendirilen öğretmenin kendisi de toplumun bir ürünüdür. Toplumun demokratik tutumu öğretmenin de demokratik tutumunun ölçütüdür. Yani toplum ne kadar demokratikse öğretmen de o kadar demokratik olacaktır (Gözütok, 1995: 17-18).

Öğrencinin öğrenmesinde, yeni davranışlar kazanmasında, beceri geliştirilmesinde, başarısında, özdenetim ve kişilik kazanmasında öğretmen tutumlarının önemli etkisi

olduğu düşünölmektedir. Öğretmenlik mesleğini seçmiş olan bireylerin de mesleki tutumlarının biçimlenmesi kişilik gelişimlerinden bağımsız olması beklenemez.

Kişiliğin biçimlenmesinde aile en etkin sosyalleşme yönlendiricisi olarak kabul edilmektedir. Bireyin ilk etkileşim içinde bulunduğu aile üyeleri ve özellikle de annenin bireyin tutum ve davranışlarını belirlemede etkin rol oynadığı gerçeği yadsınamaz (Eserpek, 1981: 3).

Erken dönemde anne baba tutumları başta olmak üzere gelişimine etki edilen kişiliğin bir uzantısı olarak öğretmenlik mesleğini yürüten bireylerin mesleki tutumlarıyla algıladıkları anne baba tutumları arasında ilişki olup olmadığını görmek bu araştırmanın esas konusunu oluşturmaktadır. Demokrasinin eğitim sürecinde yaşanması ve öğretilmesinin önemli olduğu bu günlerde özellikle anne babaların çocuk yetiştirmeye ilişkin tutumlarını inceleyen çalışmalar da (Özerk, 2006) ağırlıklı olarak koruyucu ve baskıcı tutuma, en az olarak da demokratik tutuma işaret edilirken demokratik öğretmen tutumu ile algılanan anne-baba tutumu arasındaki ilişkiyi incelemek önemli görünmektedir. İlgili alan yazına bakıldığında öğretmenlik tutumlarının gelişimiyle ilişkili olabilecek değişkenlere yönelik yurt içinde ve yurt dışında yeterli çalışmaya rastlanmamaktadır. Bu çalışmada da sınıf öğretmenlerinin öğretmenlik demokratik tutumları algıladıkları anne-baba tutumları ve bazı değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır.

1.1 Problem Cümlesi

Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumları algıladıkları anne baba tutumlarına ve bazı değişkenlere (cinsiyet, medeni durum, çocuk sayılarına, meslekteki kıdem yıllarına ve eğitim düzeylerine) göre farklılık göstermekte midir?

1.1.1. Alt Problemler

Yukarıda ifade edilen temel probleme dayalı olarak aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır.

1. Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumları cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?
2. Sınıf öğretmenlerin demokratik tutumları medeni durumlarına göre farklılık göstermekte midir?
3. Sınıf öğretmenlerin demokratik tutumları çocuk sayılarına göre farklılık göstermekte midir?
4. Sınıf öğretmenlerin demokratik tutumları meslekteki kıdemlerine göre farklılık göstermekte midir?
5. Sınıf öğretmenlerin demokratik tutumları eğitim düzeylerine göre farklılık göstermekte midir?
6. Sınıf öğretmenlerin demokratik tutumları algıladıkları anne baba tutumlarına göre farklılık göstermekte midir?

1.2. Araştırmanın Önemi

Öğretmenlik tutumları, davranışları, ilgileri, ihtiyaçları, değerleri vb bunun gibi özelliklerinin her birinin öğrenci üzerinde önemli etkisi vardır. Farklı kişilik özelliklerine sahip öğretmenler, öğrencilerini farklı biçimlerde etkilemektedir. Özellikle öğretmenin otoriter, ilgisiz, demokratik tutumlarının öğrenci davranışlarının biçimlenmesinde oldukça önemlidir. Öğrencinin okulu, öğrenme yaşantılarını ve öğretmenini sevmesi öğretmen tutumları ile yakından ilişkilidir.

Öğretmenlerin çeşitli özellikleri (düşünsel tutumu, duygusal tepkileri, alışkanlıkları) çocuğun kişilik gelişimini olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir (Varış, 1973: 50).

Öğretmen öğrenci ilişkisi öğretmen tutumuna bağlı olarak gelişir. Yeşilmen (1983) öğretmen davranışları değiştiğinde öğrenci davranışlarının da değiştiğini ifade etmiştir (Akt:Dilekman, 1999: 21). Diğer yandan Eiserer'in yaptığı araştırmada öğretmenlerin çocuklara arkadaşça davrandığında ve yardım ettiğinde, öğrencilerin okula olumlu duygular taşıdıkları, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden daha fazla geliştikleri görülmüştür (Akt:Gürkan, 1986: 125).

Özellikle ilköğretimin birinci kademesinde sınıf öğretmenlerinin bireyin öğrencilik hayatında diğer öğretmenlere göre daha etkili olduğu bilinmektedir. Alan yazında da öğretmenlerin demokratik tutumlarını etkileyen faktörler ile ilgili kapsamlı bir çalışma bulunmamaktadır. Bu eksiklikten hareketle öğretmenlerin demokratik tutumları ile algılanan anne baba tutumları ile ilişkisini incelemek önemli görünmektedir. Çünkü özellikle tutum kavramına bakıldığında çok erken yaşlarda oluştuğu ve daha sonra diğer faktörlerin etkisiyle kısmen değiştiği bilinmektedir.

Anne babalık tutumlarıyla şekillenen otoriter, demokratik ya da ilgisiz tutumlar bireyin sosyal ilişkilerine ve iş ilişkilerine yansımaktadır. Otoriter tutumun eğitim sektörü dışında diğer iş alanlarına yansıtılmasının çok olumsuz ya da kritik değerlerde etkileri olmayabilir, çünkü çevrede bu tutumla başa çıkabilecek yetişkinler vardır. Fakat eğitim ortamlarında özellikle çocuklar üzerinde otoriter tutumun olumsuz etkilerinin daha fazla olması beklenir.

Her ne kadar bireyin yaşamının ilk dönemleri tutumların kazanılmasında en önemli dönem olarak bilinmekteyse de, yüksek öğrenimin ve meslek hayatının bireylerin daha önce geliştirdikleri tutumları değiştirmeli ya da yeni tutumlar geliştirmesi söz konusudur. Öğretmenin erken çocukluk döneminde edindiği otoriter ve ilgisiz tutumlar eğitim yoluyla değiştirilebileceğinden yükseköğretimin sınıf öğretmeni yetiştirme politikalarının ele alınmasına dikkat çekmede bu araştırmanın da katkısı olabileceği düşünülmektedir. Dahası bu araştırmayla ülkemiz alan yazınında bu konudaki araştırma bulgularına katkı getirilmesi umulmaktadır.

1.3 Araştırmanın Sayıltıları

Bu araştırmanın tek sayıltısı olarak;

1. Araştırmaya katılan öğretmenlerin veri toplama araçlarına içtenlikle yanıt verdikleri kabul edilmiştir.

1.4 Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Bu araştırma 2008-2009 Eğitim-Öğretim yılında İstanbul ili Anadolu yakası Kartal ilçesine bağlı resmi ilköğretim okullarında görev yapan sınıf öğretmenleri ile sınırlıdır.
2. Bu araştırmanın bulguları “Demokratik Tutum Ölçeği”, “Algılanan Anne Baba Tutumları Ölçeği” ve “Kişisel Bilgi Formu” ile toplanan verilerle sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Tutum: Bireyin insanlar, olaylar ve cansız varlıklar karşısında takındığı davranış biçimidir (Oğuzkan, 1974: 173).

Mesleki tutum: Aynı mesleği yapmakta olan bireylerin mesleklerine ilişkin ortak davranışlar geliştirmesi ve göstermesi mesleğe ilişkin tutumlar olarak ifade edilebilir (Yavuz, ty: 2).

Demokratik tutum: Bireyi belli insanlar, nesnelere ve durumlar karşısında, demokrasi ilkeleri doğrultusunda belli davranışlar göstermeye iten öğrenilmiş eğilimlerdir (Büyükkaragöz, 1995: 23).

Anne-baba tutumu: Anne ve babaların, çocuğun gerek sosyal, gerek psikolojik, gerekse kişilik gelişimlerini etkileyecek yönde belirli bir birey, nesne yada ortamlara olumlu veya olumsuz şekilde bir tepkide bulunma eğilimidir (Yavuzer, 1998: 141).

BÖLÜM II

2.0. KONU İLE İLGİLİ KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde konu ile ilgili kuramsal açıklamalara ve yurt içinde ve dışında yapılmış olan ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

2.1.0.Konu ile İlgili Kuramsal Açıklamalar

2.1.1.0. Tutum

2.1.1.1. Tutumun Tanımları

Smith'e göre (1968) tutum; bir bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan bir eğilimdir (Akt: Kağıtçıbaşı, 2006: 102). Genelde tutum, bireyin çevresinde herhangi bir obje veya nesneye karşı sahip olduğu tepki eğilimini ifade eder. Tutumun konusu bir eşya, nesne veya bir birey, bireyler grubu olabileceği gibi, herhangi soyut bir kavram-mutluluk, mutsuzluk, tanrı vb da olabilir. Bireyin çevresinin sayısız tutum konuları ile dolu olduğunu dikkate aldığımızda, her biri için ayrı ayrı bir tutum oluşturma karmaşıklığı açıkça görülebilir. Bu nedenle, birey belli konuları, belli ölçülere göre gruplandırmaktan ve bu gruplara uygun tutumlar oluşmaktadır. Bireyin belli bir konuya ilişkin tutum oluşturma için o konu ile doğrudan ilişkiye girmesi gerekmez. Dolaylı olarak başkalarından ya da medyadan aldığı bilgiye göre de tutum edinebilir (İnceoğlu, 1993: 11).

Tutumlar doğrudan doğruya gözlenemez, ancak bireyin yaptıklarından vardanabilirler. Gözlenememelerine karşın, bireylerin tutumları sevgilerini, nefretlerini ve davranışlarını önemli derecede etkiler (Morgan, 1988: 363). Tutum, gözlenebilen ortaya konan bir davranış değil, davranışa hazırlayıcı bir eğilimdir. Tutumlar gözle görülmez fakat gözle görülebilen davranışlara yol açtığından, davranışların gözlenmesi sonucu, bu tutumun var olduğu öne sürülebilir (Kağıtçıbaşı, 2006: 103).

Kişilik yapısını oluşturan tutum; psikolojik bir sürecin, kendisine uygun herhangi bir değer yargısıyla damgalanmış bir nesne, ya da durumu ilişkin olarak bireyin duygusal tepkisinin olumlu ya da olumsuz olmasını tayin eden sürekli olan az veya çok bir hazır olma durumudur (Şerif, 1985: 90-95).

Çoğu zaman değer ve tutum kavramlarına eş değer anlamlar yüklenerek bir karışıklığa sebep olunmaktadır (Gürkan, 1993: 9). Değer tutumun başlangıç noktasıdır. Çünkü tutum değerini bireyde sonuçlanan psikolojik süreci yani bireysel yönüdür. Başka deyişle tutum değerini birey tarafından içselleştirilmiş ve kendisini bir parçası haline getirilmiş biçimindedir (Sherif, 1973: 113).

Tutumların 3 bileşeni vardır. Merkezi bileşen bir nesneyle ilgili, görelilik olarak devamlı olumlu veya olumsuz duyguların oluşturduğu duygusal bileşendir. Bu nesne insan, grup, kurum ya da soyut bir şey olabilir. Davranışlarımızın çoğu gibi tutumlarımız da öğrenme yolu ile kazanılmıştır. Aslında tutumları bir bireyin kazanılmış kişilik özelliklerinin bir parçasıdır ve diğer kazanılmış kişilik özellikleri gibi klasik veya edimsel koşullanma yoluyla veya modellerin gözlenmesi ve taklit yoluyla öğrenilmişlerdir. Bir tutumun duygunun yanı sıra çoğu kez birde bilişsel bileşeni vardır. Bilişsel bileşen tutumun nesnesi ile ilgili inançlar oluşturur. Bir inanç ifadenin kabul edilmesidir. Eğer bir şeye ilişkin olumsuz bir tutumunuz varsa o şey hakkında olumsuz inançlarınız olacaktır. Tutumlar ve inançlar farklı şeyler olmalarına karşın daima birlikte bulunurlar. Tutumların duygusal yönlerine eşlik eden söze dökülmüş ifadeler inançtır. Üçüncü bileşen ise, duygu ve inançlara uygun bir biçimde davranma eğilimi diyebileceğimiz davranışsal bileşendir (Morgan, 1988: 367).

2.1.1.2. Tutumla İlgili Kuramsal Çerçeve

2.1.1.2.1. Öğrenme Kuramı

Bu yaklaşıma göre tutumlar büyük ölçüde, öteki alışkanlıklar nasıl öğreniliyorsa öyle öğrenilirler. İletişim kaynağının özellikleri, iletişimin kendi özellikleri, ortamın ve iletişim kaynağının özellikleri bağımsız değişkenler olarak, hedefteki tutum değişimi de bağımlı değişken olarak nitelendirilmiştir. Böylece, eski tutumun yerini yeni bir tutum öğrenilmekte, tutum değişimi bir öğrenme süreci olarak ele alınmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2006: 147).

Ayrıca tutumun öğrenilmesi pekiştirme yolu ile de olur. Eğer bir kişi tutum konusu ile ödüllendirici bir deneyim geçirirse, o konuya karşı tutumu olumlu, deneyim cezalandırıcı ise olumsuz olur (İnceoğlu, 2000: 30).

Son olarak tutumlar taklit yolu ile de öğrenilebilirler. İnsanlar yaşam boyu başkalarının davranışlarını taklit ederler. Özellikle bu insanlar güçlü ve önemli insanlarsa. Çocuklar ebeveynlerini taklit ederler ve bu taklit hem davranışları hem de tutumları içerir. Çocuk kendisini ödüllendirmiyor bile olsa, bu yolla anne babasının tutum ve değerlerini öğrenir ve kabul eder. Çocuk sadece anne babasını taklit etmez öğretmenleri, arkadaşları, halka mal olmuş kişiler, ünlüler vb. taklit ederler. Bireyler bu yolla birçok farklı tutumu öğrenirler. İnsanlar farklı kişilerden çelişen değerler öğrendiklerini görürler ve çelişkileri bir çözüme ulaştırmak için büyük gerilim yaşarlar. Çağrışım, pekiştirme ve taklit tutumların öğrenilmesinde temel mekanizmalar ve tutumların edinilmesi konusunda en güçlü yaklaşımdır. Bu yaklaşım bireyi temelde edilgen olarak ele alır. Birey uyaranlar tarafından etkilenir, öğrenme süreçlerinden birinin aracılığı ile öğrenir ve bu öğrenme tutumunu belirler. Ortaya çıkan tutum bireyin edinmiş olduğu bütün çağrışimleri, değerleri ve diğer bilgi parçalarını içine alır (Freedman ve ark, 1998: 325-327).

2.1.1.2.2. Sosyal Yargı Kuramı

Bireyin çevresindeki insan ve konuları, nasıl algıladıkları ve yorumladıklarını inceleyen algılama çalışmaları sosyal yargı kuramının hareket noktasıdır. Bu yaklaşım tutum değişimi sürecini, inanç ya da yargılarda bir değişim değil, tutum konusunun algılanmasında bir değişim olarak incelenmektedir.

Sosyal yargı kuramında tutum değişimi ile ilgili iki kural sözkonusudur: benzeşme ve zıtlık. Benzeşme kuralına göre, bireyin kabul alanına giren güdüleyici bir mesaj, birey tarafından kendi düşüncesine benzer görülecektir. Zıtlık kuralına göre ise, toplumsal uyarıcılar bireyin red alanına girdiğinde zıtlık oluşacağından, uyarıcılar bireyin gerçek tutumuna, olduğundan daha uzak görülecek ve olumsuz olarak değerlendirilecektir. Bu yüzden birey ya tutumunu hiç değiştirmeyecek ya da mesaja ters yönde tutum geliştirecektir (İnceoğlu, 2000: 39-40).

Sosyal yargı kuramında iki durum söz konusudur: birincisi; çok güçlü bağlanılan bir tutum kendinden farklı bir görüşü daha farklı görüp reddetme olasılığı daha fazladır. İkincisi; çok güçlü bağlanılmayan bir tutum kendinden farklı görüşleri kendi görüşüne gerçekten olduklarından daha da benzer görüp kabul etme olasılığı daha fazla olacaktır (Kağıtçıbaşı, 2006: 148).

2.1.1.2.3. İşlevselcilik

Bu yaklaşıma göre birey bir tutumu herhangi bir gereksinimini karşılamak için geliştirir. Eğer bu ihtiyaç ortadan kalkarsa, tutumunu sürdürmeye gerek kalmaz ya da yeni bir ihtiyacı söz konusu olursa, tutumun da bir değişme görülür (Akt:Kağıtçıbaşı, 2006: 171).

Katz, Smith, Bruner ve White sınırlı sayıda kritik olan işlevleri belirlemiştirler. Birey tutumu amacına ulaşmada araç işlevi olarak gördüğü için benimseyebilir. Diğer bir işlev değer açıklayıcılıktır. Tutumların kişisel değer ortaya koyma ve kişisel değer açıklama işlevleri vardır. Bireyin sahip olduğu merkezi değerler tarafından kendisine

ilişkin imgesinin bir kısmı iyice sarılmıştır. Eğer tutumları, bu değerlerin önem verdiği bir yönünü ifade ederse kendisini doyuma ulaştırmış hisseder. Benliği savunma tutumların diğer bir işlevidir. Benzer biçimde benlik savunucu bir işleve hizmet eden eğilimler olarak çözümlenmektedir; örneğin sevgi ve inceliğin ifadesine ilişkin kişisel çatışmaları bulunanlar için insan sevmelik vb. gibi. Diğer önemli bir işlev de bilgi ve nesne değerlendirmesidir. Bazı tutumlar bireyin dünyasını anlamasına ve karşılaşabileceği tutum nesnelere ilişkin olarak davranışa hazır duruma gelmesine yardım ederler. İnsanların büyük bir çoğunluğu dışarıdaki olaylara böyle tepki verirler. Kişiler kendileri için hiçbir zaman amaçlarına ulaşmada araç işlevi görmeyecek ve bilinçaltı çatışmaların çözülmesinde yardımcı olmayacak çok sayıda şey hakkındaki tutumları yalnızca nesnelere anlamak ve bir yerlere yerleştirebilmek için benimserler (Akt:Freedman ve ark , 1998: 328-329).

2.1.1.2.4. Bilişsel Tutarlılık

Bilişsel tutarlılık kuramcılarının, bu kuramı insanların bilişleri arasında tutarlılık göstermek eğiliminde oldukları ve bunun tutumların gelişme ya da biçimlenmesinde temel etken olduğunu varsayarlar. Bu kurama göre birbirleriyle tutarsız birçok inanç ve değerlere sahip olan bir birey bunları daha tutarlı hale getirmeye çalışır. Kişinin bilişleri tutarlı iken, tutarsızlığa yol açacak yeni bir bilişle karşılaşmış ise tutarsızlığı en aza indirmeye çabalayacaktır (Freedman ve ark, 1998: 329-330).

Tutarlılıklar hem tutum öğeleri arasında hem de tutumlar arasında görülmektedir. İnsan düşüncesi ve davranışı tutarsızlıktan kaçıp tutarlı olmaya yönelmektedir (Kağıtçıbaşı, 2006: 149).

Bilişsel tutarlılık tutum değişimi kuramları arasında en çok araştırma yapılan konudur. Bunun sebebi, insanların zihinsel sistemlerinde, değişik nedenlerle bazı tutarsızlık olması ve bu tutarsızlıkların yaşamlarının bir parçasını oluşturmasıdır. İçinde yaşadığımız toplumda, farklı amaçları olan çelişkili rollerin bulunması, sosyal yaşamın sürekli devinim ve gelişme içinde olması, bireyin ideallerine ters düşen dış baskılar altında olması çelişki nedenlerinden bazılarıdır. Bilişsel tutarlılık kuramı,

insanların tutum ve inançları arasında tutarlılık olmasını isteyecekleri ve tutarsızlıklardan kaçınacakları düşünülerek ortaya çıkacak tutarsızlıkların nasıl giderileceği üzerinde durur (İnceoğlu, 2000: 32).

Tutarlılık kavramı kişilerarası tutumlarda tutarlılık, kişinin kendi tutumları arasında tutarlılık, kişilerarası tutumlarda ve kişinin kendi tutumları arasında tutarlılık olmak üzere üç grupta incelenmektedir (İnceoğlu, 2000: 33).

2.1.1.3. Tutumların Oluşması ve Gelişmesi

İnsanlar tutumlara sahip olarak doğmazlar, sonradan öğrenirler. Tutumların oluşumu bazen insanların deneyimlerine dayanırken, bazen de başka kaynaklardan elde edilir

Bir konu ya da obje ile ilgili tutum sahibi olmak için, o konu ya da obje ile ilgili deneyim geçirmek gerekmektedir. Hakkında bir tutum geliştirmemiş olduğumuz bir objeyi, hakkında tutum sahibi olduğumuz bir objeyle ilişkilendirilince bu tutumumuzu diğer objeye taşımış oluruz (Kağıtçıbaşı, 2006: 118-119).

Yaşamın ilk dönemlerinde, doğumdan erinlik dönemine kadar çocuğun tutumu temel olarak ana babası tarafından şekillendirilir. İlkokul çocukları çeşitli konulara ilişkin tutumlarını anlatırken sık sık anne veya babalarının ifadelerinden örnekler verirler. Anne babaların tutumlarının çocuklar üzerindeki etkisi çocuklar büyüdükçe azalır, özellikle ergenlik döneminin başlaması ile birlikte sosyal etkenlerinde rolü giderek fazlalaşır. 12-30 yaşları arası tutumların büyük bir kısmı son şeklini alır ve daha sonra çok az değişir. 12-30 yaş arası tutumların kristalleştiği kritik dönemdir. Bu dönem boyunca akranlar, kitle haberleşme araçları ve diğer kaynaklar tutumların oluşmasında rol oynar. Akranların tutumlar üzerindeki etkisi, çocukların ana babadan çok arkadaşları ve tanıdıkları ile birlikte olmaya başladıkları ergenlik döneminde kendini gösterir. Akranların tutumların biçimlenmesinde önemli bir etken olmasının sebebi, insanların sevdikleri ve kolay ilişki kurdukları kişileri otorite olarak görme eğiliminde olmalarıdır. Günümüzde anne babaların çocuklarının tutumları üzerindeki etkileri eskiye göre daha azalmış olmasının sebebi kitle haberleşme araçlarıdır. Gençler anne babalarından edindikleri bilgilere bağlı kalmayıp medya sayesinde

olayları gözleyebilmektedir. Tutumların oluşmasında rol oynayan tüm etkenlerin arasında en göze çarpan etkiyi yapan eğitimidir. Eğitimin tutumlar üzerindeki etkisi anne babaların politik ve dinsel inançlarının etkisi kadar kuvvetlidir denilebilir (Morgan, 1988: 375).

Her eğilim gibi tutumlar da öğrenilmektedir. Bu öğrenmeyi çağrışım, pekiştirme ve taklit süreçleri belirler. Çocuklar dünyaya ilişkin çok şeyle karşılaşır, bazı tutumları sözelleştirdikleri ya da gerçekten onlara dayalı olarak davrandıkları için pekiştirirler; böylece öğrenmiş olurlar. Taklit ve özdeşleşme öğrenme sürecinde önemlidir. Çocukların anne babaları ile birlikte çok zaman harcadıkları için bir süre sonra yalnızca onları kopya ederek onların inandıklarına inanmaya başlarlar. Aynı süreç akran grupları, öğretmenler ya da bir çocuğun yaşamında önemli diğer kişiler için de işler (Freedman ve ark, 1998: 409).

2.1.1.4. Tutum Oluşumunda Rol Oynayan Faktörler

2.1.1.4.1. Anne- Babanın Etkisi

Kişinin içine doğduğu, ilk sosyal tecrübelerini kazandığı ve daha sonraki yıllar için gerekli ilk adımları attığı yer ailedir. Çocukların ya da bireylerin kişiliklerinin temelleri ailede atılır. Çocuktaki olumlu sosyal davranış ve değerlerin gelişmesinde ailenin sağladığı öğrenme yaşantıları ve sunmakta olduğu modellerin önemli bir yeri vardır (Ülküer ve Buz, 1988: 56). Aile tutumların oluşmasında ve şekillenmesinde önemli roller oynayan bir faktördür. İlk gelişme yıllarında ve özellikle ilkokul çağına kadar aile ya da ana baba çocuk tarafından tek otorite olarak görülürler (Aydın, 1987: 298). Birey gelişimin ilk evresinde ailesinden bazı bilgiler edinir. Deneyim eksikliği olan çocuk ailesinin değer yargılarını benimser ve bunları kendine rehber yapar. Bu bakımdan ailenin ilk evrede çocuğun kişiliğinin gelişiminde etkisi büyüktür (Aydın, 2002: 58).

Jung'a göre çocuğun yaşamın ilk yıllarında ayrı bir kimliği yoktur, anne babasının kişilik özellikleri çocuğun kişilik özelliklerinin oluşmasında etkilidir (Akt:Özerk,

2006: 31). Çocuk pek çok tutumu küçük yaşlardan başlayarak aile içinde geliştirir. Aile üyeleri tutum geliştirmede çocuk için seçilmiş hedeftir. Ailenin diğer kişilere ve topluma karşı önyargılı tutumları, kalıtsal bir özellik gibi çocuğa geçer (Başaran, 2000: 239-242).

Anne baba ve çocuk arasındaki ilişki temelde anne ve babanın tutum ve davranışlarına bağlıdır. Çocuklarını yetiştirirken anne ve babaların gösterdikleri tutum ve davranışlar çocuğun davranışlarını etkilemekle kalmayıp aynı zamanda bu tutum ve davranışlarıyla çocukları için bir özdeşim modeli oluşturmaktadırlar (Zöhrap, 2004: 56).

İnsanlar tutumlarının çoğunu başka insanlardan öğrenir. Anne baba, çocukların oluşturduğu tutumların ilk kaynağıdır. Çocukların sigara içmeye karşı tutumları, politik tutumları anne babaninkiyile çok güçlü bir benzerlik taşır (Akt:Kağıtçıbaşı, 2006: 120).

Çocuklar çevresindekilerle aynı tutumu benimseme eğilimindedirler. Özellikle küçük çocuklar için bazı konularda tutumların oluşmasında anne babanın rolü çok büyüktür. Anne babanın etkisiyle tutumların oluşmasında anahtar bir ara değişken, bunlar arasındaki iletişimin açıklık ve sıklık derecesidir. Bazen de aile içindeki iletişim eksikliği anne-baba ve çocuklar arasında birbirlerinin tutumlarına ilişkin kestirebilir yanlış anlama ve yanlışlıklara yol açar. Çocuklar gerçeği bilmediklerinde anne-babalarına toplumsal olarak beğenilen bir nitelik yüklemek eğilimindedirler (Freedman ve ark, 1998: 411-412).

2.1.1.4.2. Akranlarının Etkisi

Arkadaş çevresi de tutum oluşumunda önemli bir etkidir. Giyim, saç biçimi, müzik, davranış biçimi bunun gibi birçok tutum objesine yönelik tutumlarımız arkadaş çevresinden etkilenir (Kağıtçıbaşı, 2006: 120).

Özellikle ergen tutumları üzerinde arkadaşlar başat ve ağırlıklı etki kaynağı olarak görünmektedir. Arkadaşlar yaygın biçimi ile anne-babalarinkinden çok farklı

tutumlar aktarmazlar. Bu aşamada bireyin ne tutum kazanacağı değişik sosyo ekonomik etmenler belirlemektedir. Bu etmenler bireye sahip olduğu tutumlarla tutarlı fakat taraflı bilgiler sunmayı sürdürecektir. Tutumların biçimlenmesi temelde bir öğrenme süreci ile başlar. Bir birey belirli bir nesneye ilişkin bilgi ve yaşantılarla karşılaşır, pekiştirme ve taklit süreçleri ile bu nesneye ilişkin bir tutum geliştirir. Bir tutum bir kez biçimlenmeye başladıktan sonra, bilişsel tutarlılık ilkesinin önemi devreye girer. Artık birey tümüyle edilgen değildir, yeni bilgileri daha önce öğrendikleri ile işlemeye başlar yani tutarlı bir tutum biçimlendirmeye çabalar. Kısaca bireye gelmeye devam eden bilgiler sık sık bilgi akışında kesintiler olmakla birlikte önceki tutumları pekiştirme eğilimindedirler (Freedman ve ark, 1998: 413-414).

2.1.1.4.3. Medyanın Etkileri

Arkadaş çevresi, anne baba ve sosyal rollerimizden başka medya tutum oluşumuna etki etmektedir. Medya tutum oluşmasına hem de var olan tutumların pekişmesinde önemli bir etkisi vardır. Sadece reklamlar tutum oluşumunda etkili değil izlenen her program tutumlara etki edebilmektedir. Tutumların oluşmasında TV'ye basılı medyada olumlu ve olumsuz etkiler sunmaktadır. Kişisel tutumların ve buradan hareketle kamuoyunun oluşumunda medyanın çok önemli bir rolü vardır. Özellikle seçim kampanyaları televizyonda çok önemli bir yer tutmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2006: 121).

Birey ilkokula başladığı andan itibaren aile dışındaki sosyalleşme yönlendiricilerinin etki alanı içine girmektedir. Bununla beraber okul ve okul dışında sosyal ortam ile ailenin amaçları arasında bir benzerlik var ise ailenin tutumunun etkililiği çocuk üzerinde devam etmektedir. Buna karşılık eğitimin ya da toplumun normları ile ailenin normları, değerleri çatıştığında birey üzerinde ailenin etkinliği giderek azalacaktır (Akt: Eserpek, 1981: 10).

2.1.1.5 Tutum Değişikliği

Tutum değişikliği, kişinin belli bir konudaki görüşünün değişmesi demektir ve genellikle belli bir konuda yeni bir görüşün edinilmesiyle sonuçlanır. Tutumlar, kişinin tarafsız kalamadığı konularla, gruplarla, kurumlarla ilişkili olarak oluşturulur. Dolayısıyla tutum değişikliği belli bir konuda var olan görüşün yerine yeni bir görüşün benimsenmesi demektir. Tutum oluşumu ya da değişikliği kendi kendine gerçekleşmez, tutumlar boşlukta oluşmazlar. Birey bir tutumu, kişiler arası ilişkilerde, grup ilişkilerinde, medyada karşılaştığı bir nesne, değer ya da norm ile ilişkili olarak oluşturur. Tutum oluşması ya da değişmesini açıklamak için bu dış etkiler tek başına yeterli değildir. Günü ve tutumların belirlediği seçicilik dikkate alınmalıdır. Tutum oluşumunda ve değişiminde hem iç faktörler hem de dış faktörler birbirleriyle ilişkilidir. İç faktörler: kişinin karşılaştığı nesneye, kişiye, konuya ya da iletişimine ilişkin güdüler ve var olan tutumları yer alır. Dış faktörler ise: sunulan görüş, görüş sahibi, sunan kişi, sunuş şekli, görüşün sunulduğu ortam, sosyal bağlam gibi etmenlerdir. Tutum oluşumu ve değişikliğinin iyi anlaşılması için iç ve dış faktörlerin birbirleriyle ilişkilerinin iyi analiz edilmesi gerekmektedir. İç ve dış faktörlerin karşılıklı ilişkisi, bireyin dış etkileri algılama, yargılama ya da değerlendirme şekline yansır. Bireyin dış uyaranları algılaması ve değerlendirmesi daima var olan tutumlarından ve o anda işleyen diğer güdülerinden etkilenir (Şerif, 1996 : 539-540).

Tutumlar farklı yollardan öğrenilirler. Fakat öğrenildikleri gibi kalmayabilirler ve zaman içinde gelişme ve değişme gösterirler. Erken yaşta öğrenilen tutumların önemli yaşantı ve olaylar olmadığı takdirde oldukça durağan olduğunu ve kolay kolay değişmediğini görmekteyiz. Fakat erken yaşlarda da öğrenilmiş olsa, tutumlar yeni yaşantılar ve yeni öğrenmelerle değişikliğe uğrayabilir. Erken çocukluk devresinden sonra özellikle politik tutumların değiştiğini gösteren bazı araştırmalar vardır. Newcomb (1943) liberal bir üniversite ortamında öğrencilerin çoğunun ailelerinden edindikleri tutucu politik tutumlarını bırakıp liberal politik tutumları geliştirdiklerini bulmuştur. Türkiye’de de (Ozankaya, 1966) üniversitenin ilk sınıfındaki öğrencilerle son sınıfındaki öğrenciler arasında politik tutum farklılaşması bulunmuştur. Bunun yanı sıra erken edinilen birçok yerleşmiş tutumun oldukça durağan olduğunu ve

kolay değişmediğini gösteren araştırmalar da vardır. Bu durağanlık özellikle yerleşmiş ve kalıplaşmış tutumlarda görülür (Kağıtçıbaşı, 2006: 123).

Sağlıklı bir kişilik yapısına sahip anne babalar toplum ve devletin kazandıracığı demokrasi bilincinin farkındadırlar. Aile demokrasi eğitimini çocuklara vermek için gerekli zemini hazırlar. Anne baba tarafından çocuğa kazandırılacak olan tutumlar ve ideal benlik tasarımı, erginlik ve gençlik çağında da etkili olmaktadır. Ailenin sağlıklı bir demokrasi eğitimi alabilmek için demokratikleşmeye zemin hazırlaması medyanın demokrasi eğitimine ağırlık vermesi önemlidir. Demokrasi eğitimi ailede başlar, toplum tabanına yayılır, devlette ise filizlenir. Bu filizlenme sürecini başlatmak için bireyin yetişmesinde aile kurumu önemli rol oynamaktadır.

2.1.1.6. Anne Babalık Tutumları

Kişiler davranış kalıplarını tekniklerini tutum ve fikirlerini ve kendi değer sistemlerini birçok kaynaklardan kazanırlar. Ailede bu kaynaklardan birisidir. Aile bebeğin ve çocuğun en erken belki en önemli biçimlenme yıllarında başlı başına bir kontrol işleri görür. Çocuğun bulunduğu her ortamda karşı karşıya olduğu kişilerin tutarlı, kararlı, anlayışlı, esnek, saygılı, dengeli ve ahlaklı bir tutum sergilemelerinin, çocukların ruhsal açıdan daha sağlıklı olmalarında büyük önemi vardır (Yıldırım ve Yıldırım, 1997: 126).

Günümüzde aile özellikle çocuğun okul öncesi eğitimi açısından önem kazanmaktadır. Çocuğun doğumundan itibaren okul çağına kadar eğitimi aile içinde gerçekleşmektedir. Çocuğun okula gitmesiyle birlikte örgün eğitim çocuk üzerinde etkili olmaktadır (Yıldırım ve Yıldırım, 1997: 119).

Anne baba çocuk üçgenindeki sorunların başlangıç noktası çoğu zaman anne babada düğümlenmektedir. Anne ve babanın, çocuklarına yönelttikleri tutumların sağlıklı olması, büyük ölçüde onların kendi içlerinde barışık, dengeli, huzurlu ve birbirlerine karşı sevgi ve saygılı olmalarına bağlıdır. Ana babanın kendi çocukluk yıllarında baskılı veya aşırı gevşek bir eğitim içinde büyümeleri, bugün yaşamlarında eşleriyle

iletişim kuran mutlu bir yaşantıya sahip bir birey olamamaları, ailenin sosyo-ekonomik koşulların ve geç yaşta çocuk sahibi olmaları bu ortamı olumsuz etkileyen faktörler arasındadır. Kendi çocukluk yıllarında engellenmiş bireyler, anne baba olduklarında kendilerine tanınmamış olan özgürlükleri çocuklarının sahip olmalarına karşı bilinçdışı bir kıskançlık geliştirirler. Bundan dolayı kendi ailelerinden gördükleri yöntemlerle çocuklarını dizginleme, suçlama, aşağılama yollarını denerler. Anne babanın aşırı baskı altında yetişmiş olması bazen de çocuklarına karşı aşırı gevşek ve yumuşak bir tutum içinde davranmalarına sebep olabilir. Bu da, çocuğun ihtiyacı olan model ve rehberden yoksun büyümesine sebep olur (Yavuzer, 1993: 26-27).

Çocuğun beceri ve kişilik kazanmasında etkili olan farklı anne baba tutumları vardır.

2.1.1.6.1. Demokratik, Güven Verici, Hoşgörülü ve Destekleyici Anne Baba Tutumu

Demokratik aile, çocuğuna içten sevgi ve saygı duyar ve bunu şartsız olarak gösterir. Çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarına karşı duyarlıdır. Çocuğu yaşına göre kendisi ile ilgili bazı kararlar almak için teşvik eder, çocuğun görüşlerine değer verir. Konuşmaya tartışmaya olanak sağlar hemen her konuda çocuğa rehber olmaya çalışır. Demokratik aileler çocuklarına karşı tutarlı davranışlar içersindedirler. Çocukların davranışları karşısında nasıl tepki göstereceklerinin farkındadırlar. Çocukların bağımsızlaşmaları için onlara yapabilecekleri sorumluluklar verirler. Çocuklarına karşı daima sıcak ve problemlerine çözüm getirme de yardımcıdırlar. Demokratik ailelerden gelen çocukların sosyal gelişimleri dengelidir ve topluma uyumları kolaydır (Yıldırım ve Yıldırım, 1997: 119-120).

Bostan, Sezgin (1993) yapmış olduğu araştırmada; anne-baba demokratik tutumlarının gencin kişisel, sosyal ve genel uyum düzeyini olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Anne babanın ilgisiz ya da otoriter olma eğilimi atıkça uyum düzeyinin olumsuz yönde etkilendiği saptanmıştır. Araştırma bulgularına göre anne baba tutumlarının gencin kişilik gelişimini büyük ölçüde etkilediği görülmektedir. Ergenin

sağlıklı bir kişilik geliştirmesi, uygun bir uyum düzeyine sahip olabilmesi, bu güç dönemi atlatabilmesi için anne-babanın benimseyebileceği en olumlu tutum demokratik tutumdur (Bostan, 1993: 94). Yine yapılan bir başka araştırmaya göre; anne-babalarını “demokratik” olarak algılayan öğrencilerin öğrenilmiş güçlülük düzeylerinin anne-babalarını “ilgisiz” ve “otoriter” olarak algılayan öğrencilere göre daha yüksek çıkmıştır (Türkel, 2006). Abacı (1986) ise demokratik anne baba tutumu ile durumluk kaygı seviyesi ile sürekli kaygı seviyesi arasında negatif ilişki bulmuştur. Düzgün (1995) de demokratik anne baba tutumun depresyonu engelleyici yönde olumlu etkiye sahip olduğu, anksiyete ve olumsuz benlik belirtisini negatif yönde etkilediği bulunmuştur. Yapılan bu araştırmalara destek olarak, Sarı (2008) yapmış olduğu çalışmada ailelerini ‘demokratik’ olarak algılayan gençlerin iyimserlik düzeylerinin ailelerini ‘ilgisiz’ ve ‘otoriter’ olarak algılayan gençlerin iyimserlik düzeylerinden daha yüksek çıktığını bulmuştur.

Eldeleklioğlu, (1996) üniversite öğrencilerin anne baba tutumları ve karar verme stratejileri arasındaki ilişkiyi incelemiş ve demokratik aile ortamının karar verme becerisinin gelişebilmesi, etkili karar verilebilmesi için en uygun ortamdır. Sağlam, (2007) ana-baba tutumunu demokratik olarak algılayan öğrencilerin ilgisiz ve otoriter olarak algılayan öğrencilere göre ana-baba iletişimlerinin daha olumlu olduğu ve ana-baba tutumunu demokratik olarak algılayan öğrencilerin sosyal destek düzeyleri ilgisiz olarak algılayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Aile içi ilişkilerinde karşılıklı sevgi ve saygı, birbirinin hakkına saygılı olma ve hoşgörü, demokrasi terbiyesinin bireye kazandırılmasını da sağlamaktadır (Yıldırım ve Yıldırım, 1997: 120).

Yavuzer’e (1993: 32-33) göre güven verici ve hoşgörülü tutum anne babanın çocuklarına karşı hoşgörü sahibi olmaları, bazı kısıtlamalar dışında çocukların arzularını diledikleri biçimde gerçekleştirmelerine izin vermeleri anlamına gelir. Aile ortamında hoşgörünün makul bir düzeyde gerçekleşmesi çocuğun kendine güven yaratıcı, toplumsal bir birey olmasına yardım eder, evde kabul edilen ve edilmeyen davranışların sınırları bellidir. Bu sınırlar içinde çocuğun özgürce söz hakkı vardır.

Sevgi ve teşvik görür. Böyle bir ortamda çocuk girişim yeteneğine sahip olur, öz güvenini kazanır ve kendi kendine karar verip sorumluluk taşımamasını öğrenir.

Çocuğa yakın ilgi göstermek sözle ya da dokunarak sevgi göstermek onunla ortak faaliyetler de bulunmak destekleyici anne baba yaklaşımıdır. Bu yaklaşım içinde bulunan anne babalar çocuklarını denetlemek için ikna yolunu kullanır ve destekleyici tutum içinde bulunurlar. Anne ve babanın çocuğun faaliyetlerine ilgi gösterip sınırlandırmaması özgür bir ortam oluşturması çocuğun kendi kendine öğrenmesine ve yeni beceriler kazanmasına teşvik etmiş olur. Özgür ortamda yetişen çocuk cesaretlenir. Destekleyici yaklaşım içerisinde olan anne babalar çocuğunun bireyselliğinin farkında olup bu bilinçle hareket etmektedirler (Yavuzer, 1997: 57-58).

2.1.1.6.2 Otoriter Anne Baba Tutumu

Otoriter aile çocuk istenilen davranışı gösterdiği sürece sevgi bir pekiştirici olarak kullanılır. Otoriter anne baba kendini sosyal otoritenin temsilcisi olarak görür ve çocuktan mutlak itaat bekler. Çocukla iletişime girmek yerine kendi istek ve emirlerinin tartışmasız yerine getirilmesini ister. Çocuğu kendini yönetebilecek ve kendi hakkında kararlar alabilecek güçte görmediği için her türlü kararları kendisi alır. Otoriter aileden gelen çocukların sosyal uyum bakımından başarılı oldukları söylenemez. Çocukların kendine ait bir düşüncesi olduğunu kabul etmedikleri ve onların kendilerinden bağımsız hareket etmelerine izin vermedikleri için gencin bağımsızlık gelişimini engellemiş olurlar (Yıldırım ve Yıldırım, 1997: 120).

Eldeleklioğlu (1996), yapmış olduğu araştırma da; koruyucu-istekçi ve aile ortamlarının karar verme becerisinin gelişebilmesi ve etkili karar vermesi için uygun aile ortamları olmadığı, bu ailelerden gelen ergenlerin daha çok kararsız oldukları ve içtepkisel karar verdikleri ortaya konmuştur. Düzgün (1995), Otoriter anne baba tutumunun öğrenciyi olumsuz etkileyerek depresyona yol açtığı, anksiyete ve olumsuz benlik belirtisini pozitif yönde etkilediği bulunmuştur.

Aşırı baskılı ve otoriter tutum çocuğun kişiliğini hiçe sayan çocuğun kendine olan güvenini ortadan kaldıran bir tutumdur. Geleneksel aile yapımızda bu tür tutuma sık sık rastlanmaktadır. Bu tutumda katı bir disiplin uygulanır ve çocuk her kurala uymak zorunda bırakılır. Anne ve babadan birisi, ya da her ikisinin baskısı altında olan çocuk sessiz, uslu, nazik, dürtüst ve dikkatli olmasına karşılık, küskün, silik, çekingen, başkalarının etkisinde kolayca kalabilen, aşırı hassas bir yapıya sahip olabilir. Baskı altında büyüyen çocuklarda genellikle isyankar davranışla birlikte aşâğılık duygusu geliştiği gibi, suçlayan cezalandıran ve sürekli karışan anne babaların çocukları kolayca ağlayan çocuklar olduğu görülmüştür. (Yavuzer, 1993: 27-28).

Anne-baba tutumların çocuk ve ergenler üzerindeki etkilerini araştırmak için yapılan çalışmalarda; Abacı (1986), anne baba tutumunun çocuğun kaygı seviyesi etki edip etmediğini araştırmış; otoriter anne baba tutumu ile durumluk kaygı seviyesi ile sürekli kaygı seviyesi arasında pozitif ilişki bulmuştur. Ayrıca Nichols (1964) üstün yetenekli yükseköğretim son sınıfından 796 erkek ve 450 kız öğrenci üzerinde yapmış olduğu araştırmada, annenin otoriter çocuk yetiştirme tutumu, çocuğun yaratıcılığını ve orijinalliğini ölçmede negatif, akademik performansıyla pozitif ilişkisi olduğu sonucuna varmıştır.

Yukarıda ifade edildiği gibi yapılan araştırmalar gösteriyor ki; otoriter anne baba tutumu çocuk ve ergenin duygusal gelişimine ve akademik başarısına olumsuz etkileri vardır.

2.1.1.6.3 Aşırı Hoşgörülü Anne Baba Tutumu

Böyle bir ailede çocuk inisiyatif sahibi tek kişidir. Diğer aile bireyleri çocuğun isteklerine kayıtsız şartsız uyar. Çocuğun abartılı bir sevgi ve hoşgörü ortamında büyüyor olması onun “doyumsuz” bir birey olmasına neden olur. Çocuklarına boyun eğen anne babalar evde onların egemenliğini kabullenen kişilerdir. Böyle ortamda yetişen çocuklar anne ve babalarına hükmeder ve onlara çok az saygı gösteririler. Bu çocuklar yalnız anne babalarıyla yetinmeyip zamanla ev dışındaki kimselere de

egemen olmanın yollarını arayan bir birey olurlar. Aşırı hoşgörölü tutum içerisinde yetişen çocuklar daha yaşamlarının ilk günlerinden itibaren her türlü ihtiyaçlarının karşılanacağı ve isteklerinin bir buyruk niteliği taşıdığı beklentisi geliştirmişlerdir, yetişkin olduklarında da toplumun vermediği hakları kendilerine tanımaya kalkışırılar. Ayrıca çocuk merkezli ailelerden gelen çocuklar okul kurumundaki kurallar karşısında hayal kırıklığına uğrarlar ve kolay uyum sağlayamazlar (Yavuzer, 1993: 29-30).

2.1.1.6.4. İlgisiz Anne Baba Tutumu

Çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarına karşın alakasızdır. Çocuğu ihmal eder hatta psikolojik bakımdan reddeder. Nerede ne yaptığıyla pek ilgilenmez. Çocuğa karşı en az sevgi gösteren ve davranışlarına en az kontrol uygulayan anne baba tutumudur. İlgisiz aileler çoğu zaman çocuklarının farkında bile değillerdir, neredeyse onlarla hiç ilgilenmemekte ve problemlerini çözmede yardımcı olmamaktadırlar. Bu yüzden çocuk bütün işlerini kendi yapmak sosyalleşmesini kendisi sağlamak ve her türlü problemi kendisi çözmek zorundadırlar. Bütün bu sonuçlar çocuğun kendini ispat edebilmesi için sosyal uyumunda daha başarılı olmasını gerektirmektedir (Yıldırım, ve Yıldırım, 1997: 120-121).

İlgisiz aile grubuna giren anne babalar hoşgörü ve boş vermeyi birbirine karıştırırlar. Çocuğa sınırsız haklar tanındığı halde nerede duracağı kesin olarak belirlenmemiştir (Yavuzer, 1997: 58).

Abacı, (1986) anne baba tutumunu çocuğun kaygı seviyesine etki edip etmediğini araştırmak için yapmış olduğu çalışmada; ilgisiz anne baba tutumunun durumluk kaygı seviyesi ile sürekli kaygı seviyesi arasında pozitif ilişki bulunmuştur.

2.1.1.6.5. Denetleyici ve Aşırı Koruyucu Anne Baba Tutumu

Denetleyici tutum içinde olan anne babaların davranışlarının ortak özelliği çocuğun tutum ve davranışlarını değiştirme amacı taşımalarıdır. Denetleyici yaklaşımda tehdit etmek, fiziki şiddet göstermek sevgiyi esirgemek, küsmek, aşağılamak, karşılaştırmalar yapmak şeklinde davranışlar içerir. Böyle bir yaklaşım içinde büyüyen çocuk hangi davranışın hangi tepkiyi alacağı hakkında bir fikre sahip değildir. Bundan dolayı kaygılı bir belirsizlik içinde aşırı isyankar yada boyun eğici bir kişiliğin oluşması olasıdır. Saldırgan anne babalar sözlü yada fiziksel olsun çocuğa sürekli saldırır ve kızarlar. Fakat anne babanın öfkesi her zaman çocuğun davranışına bağlı olmayabilir. İş yaşamı ya da evlilik ilişkileri anne babanın öfkeli davranışına etken olabilir. Bu şekilde davranan anne babalar gerginliklerini çocuklarından çıkarırlar. Ebeveynin korku temeli üzerine inşa ettiği saldırgan tutumu sonucu çocuk korkutulmuş ve sindirilmiş ya da isyankar bir birey olur. Bu durum bazen birliktede görülebilir (Yavuzer, 1997: 56-57).

Aşırı koruyucu tutum anne babanın çocuğu aşırı koruması, gereğinden fazla kontrol etmesi ve özen göstermesi anlamına gelir. Aşırı koruyucu tutumla büyüyen çocuk diğer kimselere aşırı bağımlı, güvensiz ve duygusal kırıklıkları olan bir kişi olabilir. Bu bağımlılık çocuğun yaşamı boyunca sürebilir ve aynı tutumu gelecekte eşinden bekleyebilir. Koruyucu tutum çocuğun kendi kendini yöneten bir birey olmasını engeller, sosyal gelişimini zedeler, bağımlı bir kişi olmasına sebep olur (Yavuzer, 1993: 31).

Öğretmen tutumları, bireyin tutumlarının oluşmasında, kişilik kazanmasında, başarısında maruz kaldığı anne baba tutumları kadar önemlidir.

2.1.1.7. Öğretmen Tutumları

Öğretmen, eğitim sisteminin en stratejik parçalarından biridir. Öğretmenliğin meslek olması devletin yetişme ve çalışma ölçütlerini koymasıyla başlar.

Bireyler gerek yaşamsal çevresinde gerekse kendi benliğinde bazı objelere verdiği önemi yaşantısına yansıtmaktadır. İnsan yaşamında yaptığı iş ya da mesleği de önemlidir. Doğal olarak süreç içinde mesleğine önem vermeye başlayan bireyler, zamanla mesleğine ilişkin bir tutum geliştireceklerdir. Mesleğine düşünsel ve duygusal açılardan psikolojik yüklemelerde bulunan bireyler bu özellikleri yine süreç içinde davranışlarına da yansıyacaktır. Böylece her birey mesleği ile ilgili olarak belirgin bazı davranışlara sahip olacaktır (Yavuz, ty: 2).

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunuyla öğretmenlik mesleğinin yasal temeli oluşturulmuştur. Kanunun 43. maddesi öğretmenin; devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir uzmanlık mesleği olarak tanımlamaktadır (Durdu Karşı, 2004: 43).

Birçok çocuk için öğretmenler evleri dışındaki dünyayı temsil eder. Öğretmen aynı zamanda bir çeşit demokratik otoriteyi temsil eder. Öğretmenler bir çocuğun duyguları açısından kendine çizmiş olduğu yolu etkiler. Bir çocuğun duyguları açısından kendine çizmiş olduğu yol ise, diğer çocuklarla olan ilişkilerini etkiler (Frank ve Frank, 1954; 6) .

2.1.1.7.1. Etkili Öğretmen Davranışları

Öğretmenlerin öğrencilerin üzerinde önemli ve kalıcı özellikleri vardır. Öğretmen kişiliği, öğrenciye yönelik davranışları, ders anlatma yaklaşımları v.b. öğrencide iz bırakır. İyi bir öğretmen nasıl olur sorusu sorulduğunda etkili öğretmenin tanımı şöyledir: “Etkili öğretmen öğrencinin uygulanan programın hedefleri doğrultusunda öğrenmesine yardımcı olan öğretmendir” (Erden, 2001: 38).

Etkili öğretmenin kişisel nitelikleri çocuğun okula ve derse yönelik tutumlarını etkiler. Öğretmenin olumsuz kişilik özellikleri çocuğun bir dersten ya da okuldan tümüyle uzaklaşmasına ya da akademik yönden başarısız olmasına sebep olabilir. Bir öğretmende bulunması gereken en önemli kişilik özellikleri aşağıda özetlenmiştir:

Hoşgörülü ve sabırlı olma; ilkokul çağındaki çocuklar doğru ve yanlış ayırt etmede zorluk çektikleri ve ergenlik çağındaki gençler ise kişiliklerini kanıtlamaya çalıştıkları için sınıfta bir çok olumsuz davranışta bulunabilirler. Öğrencilerin hatalı davranışları karşısında öğretmenin hoşgörü göstermesi gerekmektedir. Demokratik ortamın oluşturulması için hoşgörü gerekmektedir. Öğretmenin hoşgörülü olmasıyla birlikte öğrenciler kendilerini daha rahat ifade edecektir, olaylara tek boyutuyla bakmayacaktır, sınıfta gereksiz gerginlikler oluşmayacaktır (Erden, 2001: 39). Kısaca öğretmenin demokratik tutuma sahip olması oldukça önemlidir.

Açık fikirli, esnek ve uyarlayıcı olma; bu özelliğe sahip öğretmen kendi fikirlerinin, duygularının, algılarının, başkalarından farklı olacağını bilir. Esnek ve yeni durumlara uyum sağlayabilen öğretmen öğretim etkinlikleri düzenlerken öğrencilerin ihtiyaçlarının farkına vararak programda onların ihtiyacına uygun değişiklikler yapabilir, öğrencilere alternatif öğretim etkinlikleri sunabilir (Erden, 2001: 40).

Sevecen, anlayışlı ve esprili olma; sevecen öğretmen, öğrencilerle olumlu ve onları destekleyici ilişki kurar. Her öğrencinin ayrı bir birey olduğunu fark ettirir öğrencinin güvenini kazanır. Öğretmen öğrencinin olumsuz davranışlarından çok olumsuz davranışları üzerinde durur. Bu da öğrencilerin dersi sevmesini ve öğrenmesini kolaylaştırır (Erden, 2001: 41).

Başarı beklentisi içinde olma; öğretmen öğrencilerin yetenekleri ölçüsünde başarılı olacağına inanmalı ve onları başarılı olmaları için desteklemelidir (Akt: Erden, 2001: 42).

Cesaretlendirici ve destekleyici olma; destekleyici öğretmen öğrencinin kendine güvenmesini kendi kendine öğrenmesini ve olumlu akademik benlik tasarımı geliştirmesini sağlar (Erden, 2001: 42).

Öğretmenlerin öğrencilerini etkileyen en önemli kişilik özelliklerinden biri tutumlarıdır. Öğretmenlerin, bir duruma, eşyaya yada insana karşı tepki göstermeye hazır olmaları öğrencilerini etkilemektedir. Özellikle öğretmenlerin, öğrencileri ve okul çalışmalarına karşı tutumları, öğrencilerin öğrenmesini ve kişiliğini geniş ölçüde tesir etmektedir. Öğretmenlerin bu tutumları sınıf atmosferinde öğrenci-öğretmen ilişkileri ile anlamlı bir şekilde bağlantılıdır ve öğrencilerin gelişimi geniş ölçüde bu tutumlardan etkilenmektedir (Küçükahmet, 1976: 50).

Witty (1950) yapmış olduğu araştırmada birinci sınıftan on ikinci sınıfa kadar olan öğrenciler, yardımcı ve demokratik davranışları taşıyan öğretmenlere hayranlık duyduğunu, öğrencilerin övgüyle saydıkları nitelikler arasında, kişiliğe karşı nezaket ve önemseme ile gösterilen sabır olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Öğretmenlerin mesleki tutum ve davranışları genel olarak 3 grupta toplanılabilir.

2.1.1.7.2 Otoriter Öğretmen Tutumu

Öğrencilerle kurdukları ilişkilerde serttirler. Dersin tek yöneticisidirler. Dersin hazırlanması ve yürütülmesinde tek sorumludurlar. Ders sırasında izinsiz hiçbir şey yaptırmaz ve kayıtsız şartsız itaat isterler. Dersi yürütebilmek için sık sık cezalandırma, kırık not verme, sınıfta bırakma, dövme ve disipline verme gibi tehditlere başvururlar (Akt: Karahan, 2003: 97).

Charles ve diğerleri (1996) otoriter tutumun öğretmenin mutlak otoritesine dayalı bir tutum olduğunu ifade eder. Otoriter modelde formal ilişkilerin ön planda tutulduğu sınıf içi iletişimi bütünüyle öğretmenin hakim olduğu sınıfta rekabetin ve cezanın yaygın olduğu bir sınıf liderliği vardır. Öğretmen kendini sınıfın tek hakimi gibi görmektedir. Otoriter öğretmen modelinin özellikleri şunlardır (Akt: Gürsel ve arkadaşları, 2004: 81).

Ders konularını ve dersin işlenişi ile ilgili standartları belirlerken öğrencilere söz hakkı tanımazlar. Öğrencilerle görüş alışverişi içerisinde bulunmazlar.

Ders boyunca öğretmen öğrencilerden daha fazla konuşur, sözel anlatımı görsel eğitime daha çok tercih eder. Öğrenciler derse katılmaları ancak öğretmen soru sorduğunda mümkün olur.

Başarı değerlendirilmesinde öğretmen öğrencilerin düşüncelerine başvurmaz daha çok kendisi yapma eğilimindedir.

Öğrenciler sınıf disiplninde zora başvurma ile uyum sağlamaya çalışırlar.

Arıkan, (2006) öğretmenlerin sınıf yönetimi becerileri ile dayak uygulamaları arasındaki ilişkiyi araştırmış sonucunda da; öğretmenlerin sınıf yönetimi becerileri attıkça bedensel ceza verme durumları azalmakta, sınıf yönetimi becerileri azaldıkça ise bedensel ceza verme durumları artmaktadır.

Sickle (1983) göre otoriter modelde öğretmenler öğrencilerine mesafeli durur ve onlara karşı ilgisiz kalır, kendi dünyalarını öğrencilerin dünyasından ayrı tutarlar. Otoriter yönetimin söz konusu olduğu bir sınıfta ders programları, öğretim yöntemleri, öğrenci davranışları, ceza ve değerlendirme gibi sınıf içi faaliyetlerle ilgili bütün kararlar öğretmen tarafından alınır. Bu otoriter yapı öğrencilerin sınıf içi faaliyetlere katılmalarını azaltmakla birlikte okul çevresinde etkili olmalarını da engellemektedir. Böyle bir ortamda öğrenciler arasında samimi ilişkiler yerine bireysel rekabet yaşanır. Öğrenciler birbirleriyle yardımlaşmaya açık değildırler (Akt: Gürsel ve arkadaşları, 2004: 82).

2.1.1.7.3. Demokratik Öğretmen Tutumu

Demokratik öğretmenler öğrencilerine güven duyar ve onların duygularına, düşüncelerine önem verirler. Başarı veya başarısızlıklarının sınıfta birlikte değerlendirilmesi gereğine inanır, eleştirilere açık bir ortam sağlar. Eleştiriyi teşvik eder ve zaman zaman kendilerine yöneltilen eleştirileri anlayışla karşılarlar. Sınıfın bir üyesi gibi davranır ve öğrencilere bunu hissettirirler. Öğrencileri değerlendirmede objektif olmaya gayret ederler (Oğuzkan, 1985: 63).

Hepburn'a göre (1983) demokratik öğretmen öğrencilerin duygu ve düşüncelerine önem verir ve onlara karşı sevgi ve güven doludur. Böyle bir ortamda sınıftaki etkinlik ve sorumluluklar paylaşılmıştır. Öğretmen kendini öğrencilerden üstün görmez sınıfın bir üyesi gibi davranır. Bu yüzden başarı ve başarısızlıklar eşit olarak paylaşılmaktadır. Demokratik öğretmen sadece lider, rehberlik ve yardım edendir. Demokratik anlayışa sahip bir öğretmen öğrencilere ayrıntılı amaçları ve farklı seçenekleri tanımlamak ile yetinmekte ancak öğrencileri kendi kararlarını almaları için onlara yardım etmektedir. Bu yüzden öğrenciler aralarında iş birimlerini kendileri yaparlar, çalışacakları ödevlerini kendileri seçerler. Demokratik öğretmen öğrencileri değerlendirmede objektiftir. Sınıfta patron konumunda değil herhangi bir üyesi gibi davranır. Bu tutumu benimseyen öğretmenler öğrencilere sadece gerekli bilgi ve önerileri vermekle yetinir ve birlikte çalışma sorumluluğunda öğrencilerle paylaşır (Akt: Gürsel ve arkadaşları, 2004: 82-83) .

Charles ve diğerlerine göre (1996) demokratik öğretmen öğrencilerin lideri gibi davranır gerektiğinde rehberlik etmeyi, cesaret vermeyi, ve sorumluluğu paylaşmanın nasıl olduğunu öğretir. Demokratik öğretmenin özellikleri şunlardır (Akt: Gürsel ve arkadaşları, 2004: 83).

Gerekli olduğu kadar disiplinin sağlanmasında liderlik yapar.

Öğrenciler arasında karşılıklı güven oluşturur.

Kendisinden yardım istenilmesine teşvik eder.

Öğrencileri birbirleriyle rekabet etme yerine iş birliği yapmaya yönlendirir.

Sıcak ve arkadaşça sınıf ortamı sunar.

Grup tartışmalarına önem verir.

Öğrencilerin yaptıkları yanlışları bir öğrenme amacı olarak düşünerek onların eksiklerini ya da yanlışlarını düzeltmelerini öğrenmeye teşvik eder.

Demokratik sınıf ortamında öğretmen ne yetkeci, ne de serbest bırakıcıdır. (Cangelosi, 1988: 28). Demokratik öğretmen öğrencilerin görüşlerini alır yapılacak işler konusunda onlarla uzlaşır, çalışma düzenlerini seçme hakkı tanır (Jacobsen ve diğerleri, 1985: 239). Erdoğan (2006), yaratıcılık ile öğretmen davranışları ve akademik başarı arasındaki ilişkileri araştırmış, öğretmenlerin öğrencilere yönelik

demokratik davranışlar sergilemesi onların yaratıcılıklarının gelişimine destek olmaktadır sonucuna varmıştır. Bakırcı (1981), öğretmen tutumlarını ilkokul öğrencilerinin bağımsızlık kazanmasında etkisi ile ilgili araştırmasında; öğrenciyi merkez alan öğretmen tutumunun, öğrenciyi merkez almayan öğretmen tutumundan daha etkili olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

2.1.1.7.4. İlgisiz Öğretmen Tutumu

İlgisiz tutum içindeki öğretmenler pasiftirler. Pasif öğretmenler öğrencileriyle yakından ilgilenmez, rehberlik etmezler. Onlara yardım için yeterli çabayı göstermezler. Kararsız ve hareketsizdirler. Çalışmalarında amaçsızlık ve plansızlık görülür. Değerlendirmelerinde tutarsızdırlar. Öğrenciler arasında huzursuzluk ve kararsızlık ortamı yaratırlar (Oğuzkan, 1985: 63).

Ebeveyn ve öğretmen tutumlarına bakıldığında bireyin olumlu kişilik kazanmasında en doğru tutum demokratik ve destekleyici tutum olduğu görülmektedir.

2.2. Konu İle İlgili Yurt İçi Ve Yurt Dışı Araştırmalar

2.2.1. Konu ile İlgili Yurt Dışı Araştırmalar

Öğretmen tutumlarını çeşitli değişkenlerle inceleyen yurt dışında yapılmış bazı araştırmalara bakıldığında önemli olarak görülen bazı sonuçlara ulaşmışlardır.

Linden ve Linden (1969) Amerika Birleşik Devletlerinde öğretilenliğe yeni başlayan öğretilenlerin davranışları ve karakter özellikleri ile ilgili bir çalışma yapmıştır. 152 eğitim fakültesi mezunu öğretilenden veri toplanmıştır. Bulgulara göre, mezun olduktan sonra öğretilenliğe başlayanların başlamayanlara göre çocuklara karşı daha gerçekçi ve daha demokratik tutumlar içinde oldukları ortaya koyulmuştur.

Hogben ve Petty (1979) Öğretilenliklerinin ilk yıllarında ilkokul öğretilenleri ve üniversite son sınıfta okuyan iki grup öğrenci üzerinde öğretilenlerin eğitim yıllarında ve öğretilenliğe başladıktan sonraki tutum değişiklerinin doğasını belirlemek üzere bir inceleme yapmışlardır. Bir grup öğrenci öğretilenliklerinin ilk yılında takibe alınmıştır. Stajyer öğretilenlerin tutumları deneyimli öğretilenlerle iki yıldan uzun bir zaman diliminde karşılaştırılmıştır. Bulunan sonuca göre Amerikalı ve Avustralyalı öğretilenlerin tutumlarının ana kaynağının kişilerin ilk öğrencilik deneyimlerine dayandığı ortaya çıkmıştır. Üniversitenin son yılında öğretilen adaylarının tutumları değişse de bu tutum öğretilenlikte ilk yıllarına çok etki etmediğine işaret edilmiştir.

Yasuyo (2006) öğretilen tutumlarının ergenlerin içsel sorunlarını ve özgüvenlerine etkilerini araştırmıştır. Araştırma için yüksek öğrenime devam edecek başarı düzeyi yüksek 233 lise öğrencisi ve suçlu davranışlarda bulunan düşük akademik başarisına sahip 207 lise öğrencisinin öğrenim gördükleri 2 okul araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Her iki okul arasında önemli farklılıklar olduğu görülmüştür. Birinci okulda öğretilen ve öğrenci ilişkilerinin olumlu olduğu; ilgili, disiplinli ve otoriter öğretilen tutumunun ergenlerin içsel sorunları doğrudan etkilediği bulunmuştur. İlgili ve disiplinli öğretilen tutumunun öğrencilerin içsel sorunlarını azalttığı, otoriter

öğretmen tutumunun öğrencinin içsel sorunlarını yükselttiği görülmüştür. diğer yandan ikinci okulda öğretmen ve öğrenci ilişkilerinin zayıf olduğu, ilgili öğretmen tutumunun öğrencinin özgüvenini doğrudan etkilediği, öğrencinin özgüveninin içsel sorunlarını etkilediği, ilgili öğretmen tutumunun, özgüven yoluyla öğrencinin içsel sorunlarını dolaylı olarak etkilediği bulgularına varılmıştır.

Almog ve Shechtman (2007) özel ihtiyaçları olan öğrencilerin bulunduğu sınıflarda, öğretmenlerin demokratik tutum düzeylerinin ve bu öğrencilere karşı farklı yöntemleri kullanma yeterliliklerinin yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

Turnsek ve Pekkarinen, (2009) 222 Slovenyalı ve 230 Finlandiyalı okul öğretmenlerinin tutumları üzerinde bir araştırma yapılmış sonucunda; Slovenyalı öğretmenlerin yarısı demokratik tutuma sahip olduğu bulunmuş; çok yüksek demokratik tutuma sahip öğretmenlerin yüzdeliği (17.9%), son derece anti-demokratik tutuma sahip öğretmenlerden (9.3%) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Öğretmenlik tutumları ile algılanan anne-baba tutumları arasında ilişkiyi inceleyen bir araştırmaya rastlanılmamıştır.

2.2.2. Konu ile İlgili Yurt İçi Araştırmalar

Atik (1988) özel ortaöğretim okulların da çalışan 194 öğretmenin öğretmenlik tutumları ve bu tutumları etkileyebilecekleri düşünülen cinsiyet, yaş, medeni durum, verilen ders gibi faktörler arası ilişkileri incelemiş sonucunda da ortaöğretim okullarında çalışan öğretmenlerin büyük bir çoğunluluğunun tutumlarının demokratik olduğu, cinsiyet, medeni durum ve verilen ders değişkenlerinin tutumları herhangi bir yönde önemli bir şekilde etkilenmediği saptanmıştır.

Yıldırım (1994), ilköğretim 1. kademe öğretmenlerinin demokratik tutum ve davranışları ile öğrencilerin demokratik davranışları arasındaki ilişkileri saptamak amacıyla araştırma yapmıştır. 14 ilköğretim okulu ve ilkokulların 4. ve 5. sınıf öğrencileri ve öğretmenleri araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırma sonucunda; öğretmenlerin tutum puan ortalaması iyi gözlem puanı ortalaması orta bulunmuştur. Bu sonuç öğretmenlerin tutumları ile davranışları arasındaki tutarsızlığı göstermektedir.

Gözütok (1995), öğretmenlerin demokratik tutumlarını araştırmıştır. Sonucunda kıdemleri farklı öğretmenlerin demokratik tutum puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, çocuk sahibi olup olmama ve çocuk sayısı değişkenleri açısından da öğretmenlerin demokratik tutum puan ortalamaları arasında anlamlı farklar gözlenmemiştir.

Sütçü (1997), din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin öğretmenlik tutumlarını incelemiştir. Çalışmanın örneklemini ilköğretim okullarının 2. kademeleri ile ortaokullarda çalışan 188 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni oluşturmuştur. Sonucunda; öğretmenlerinin tutum puanlarının genel olarak düşük olduğu, öğretmenlik tutumların da cinsiyet faktörünün etkili olmadığı, kıdemler arttıkça öğretmenlik tutum puanlarının azaldığı, öğretmenlik tutum puanlarının bitirilen ortaöğretim ve yükseköğretim kurumuna göre değişmediği ve bitirilen yükseköğretim kurumunu kendi isteği ile seçen öğretmenlerin tutum puanlarının, başkasının telkin ve isteği ile seçen öğretmenlerin tutum puanlarına göre daha yeterli olduğu tespit edilmiştir.

Atasoy (1997), ilköğretim 2. kademe öğretmen ve öğrencilerinin demokratik tutum ve davranışlarını karşılaştırmalı olarak incelemiştir. 224 öğretmen ve 318 öğrenciye ulaşılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre öğretmenler, öğrencilere göre daha demokratik tutuma sahiptirler. Cinsiyete göre ve farklı sosyo-ekonomik çevrede çalışmaya göre öğretmenlerin demokratik tutum puanlarında fark olmadığı, üst sosyo-ekonomik çevredeki okullarda çalışan erkek öğretmenler kadın öğretmenlere göre; alt sosyo-ekonomik çevrede çalışan kadın öğretmenler erkek öğretmenlere göre daha demokratik tutuma sahip olduğu görülmüştür.

Sağlam (2000) sosyal bilgiler dersinin demokratik tutum geliştirmede rolü ile ilgili mevcut durumu tespit etmek amacıyla 250 ilköğretimin 1. kademesi öğrencisi üzerinden yapmış olduğu araştırmada sonucunda, öğretmenlerin kadın olmaları ile öğrencilerin demokratik tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur.

Çamkerten (2001) 50 anasınıfı öğretmeni ve bu öğretmenlerin sınıflarında bulunan çocuklar araştırma kapsamına alınmıştır. Yapılan çalışmada ana sınıfı öğretmenlerinin demokratik tutum ve davranışlarının orta-düzeyde olduğunu; ana sınıflarında bulunan çocukların öğretim dönemi başında demokratik davranışlarının zayıf, öğretim döneminin sonunda ise orta düzeyde olduğunu ortaya koymuştur.

Karahan.(2003), eğitim fakültesinde öğrenim gören öğretmen adaylarının öğretmenlik tutumlarını incelemiştir, örneklemini 330 öğretmen adayı oluşturmuştur. Araştırma sonucunda; öğretmen adaylarının olumlu tutuma sahip oldukları, cinsiyet değişkenine göre kadın öğretmen adaylarının, erkek öğretmen adaylarına göre daha olumlu tutuma sahip oldukları, öğretmen adaylarının yaşları büyüdükçe öğretmenlik tutumlarının niteliği yükselmekte, öğretmen adaylarının yaşları küçüldükçe öğretmenlik tutumlarının niteliği düşmekte olduğu görülmüştür.

Karahan (2005) ortaöğretim kurumlarında görev yapan coğrafya öğretmenlerinin ve diğer öğretmenlerinin öğretmenlik tutumlarının incelenmesi amacıyla çalışma yapmıştır. Araştırmanın evrenini 304 branş öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda; coğrafya öğretmenlerinin diğer öğretmenlerden daha olumlu tutuma sahip olduğu, öğretmenlik tutumlarının medeni durum ve aylık gelir düzeyine göre anlamlı

farklılıklar elde edilmiştir. Cinsiyet, yaş, görev yaptıkları okul türü, branş, sınıf mevcudu, mesleki deneyime, mezun oldukları eğitim kurumları, mesleği isteyerek seçip seçmemeye, görev yapılan kurumda çalışma süresine çocuk sayılarına ve doğdukları yere göre anlamlı farklılıklar elde edilmemiştir.

Karahan ve arkadaşları (2006) öğretmen adaylarının demokratik tutum düzeylerinin; nevrotik eğilimlere, kendini gerçekleştirme düzeyine ve sosyal ilişkilerde yeterlilik düzeyine göre değişip değişmediğini incelemişlerdir. Örneklem toplam 723 öğretmen adayından oluşmuştur. Araştırma sonucunda da kız adayların Demokratik Tutum Ölçeği puan ortalamalarının, erkek öğretmen adaylarına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Şen (2006) 186 sınıf öğretmenliği öğrencisinin öğretmenliğe karşı tutumları ile öğrenme ve ders çalışma stratejilerini uygulamaları arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla yapmış olduğu araştırma sonucunda da; öğretmen adaylarının orta düzeyde öğretmen tutumlarına sahip olduğu görülmüş; cinsiyete göre bayanlar lehine farklılık bulunmuştur.

Taçman (2006) ilköğretim sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarını saptamak amacıyla araştırma yapmış, araştırmaya 50 sınıf öğretmeni katılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre sınıf öğretmenlerinin demokratiklik tutumları ile cinsiyet arasında kadınların lehine anlamlı bir ilişki vardır. Ayrıca bu öğretmenlerin demokratik tutumları ile mezun oldukları kurum düzeyi ve mesleki kıdemleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kıdem yılı 30 yılın üzerinde olan öğretmenlerin tutumları diğer gruptaki öğretmenlerden anlamlı şekilde olumludur. Mezun oldukları kurum düzeyine bakıldığında en yüksek demokratik tutum puanının yüksek lisans mezunu olan öğretmenlere ait olduğu görülmektedir. Öte yandan lisans mezunu öğretmenlerin demokratik tutumları, lise ve ön lisans ve mezunu öğretmenlere oranla daha olumludur.

Yalçın (2007), ortaöğretim öğretmenlerinin sınıf yönetiminde gösterdikleri davranışların demokratikliğine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşlerini belirlemek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Araştırmanın örneklemini 470 öğretmen ve 10698

lise öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda; genel liselerde görev yapan öğretmenlerin sınıf yönetiminde gösterdikleri davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşlerinin cinsiyet, mesleki kıdem, değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık olmadığı ortaya çıkmıştır. Fakat öğretmenler sınıf içindeki tutum ve davranışlarının demokratik olduğunu düşünürken, öğrenciler öğretmenlerinin sınıf içi davranışlarının demokratik olmadığını düşünmektedir.

Genç ve Kalafat (2007), 360 öğretmen adayının demokratik tutumları ile problem çözme becerilerinin farklı değişkenler açısından değerlendirmişler sonuçta, öğretmen adaylarının cinsiyetlerine, öğrenim şekillerine (1. ve 2. öğretim öğrencileri) göre demokratik tutumları ile ilgili görüşleri arasında farklılık olduğu, öğrenim gördükleri sınıflara, anabilim dallarına, annelerinin ve babalarının öğrenim durumlarına göre farklılık olmadığı bulunmuştur. Kız öğretmen adaylarının demokratik tutumları, erkek öğretmen adaylarının demokratik tutum düzeylerinden daha yüksek bulunmuştur. Diğer taraftan, problem çözme becerileriyle ilgili olarak da, öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri sınıflara, anabilim dallarına ve babalarının öğrenim durumlarına göre görüşleri arasında farklılığın olduğu; cinsiyet, öğrenim şekilleri ve annelerinin öğrenim durumlarına göre farklılığın olmadığı ortaya çıkmıştır.

Çakmur (2007) ilköğretim okullarında çalışan 400 öğretmenin sınıf içi davranışlarının demokratiklik düzeylerini incelediği araştırmada öğretmenlerin cinsiyet, çalıştıkları okul kademesi, çalıştıkları okul türü, mesleki kıdem ve branş değişkenliklerine göre sınıf içi davranışlarının demokratiklik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Yine bu araştırmaya göre demokratik eğitim konusunda hizmet içi eğitim alan öğretmenlerin demokratik eğitim konusunda hizmet içi eğitim almayan öğretmenlere göre sınıf içi davranışlarının demokratiklik düzeyleri daha yüksek çıkmıştır.

Genç ve Kalafat (2007) 360 öğretmen adayının demokratik tutumları ile empatik becerilerinin farklı değişkenler açısından değerlendirilmiştir. Sonuçlar, öğretmen adaylarının cinsiyetlerine ve öğrenim şekillerine göre demokratik tutumları ile ilgili görüşleri arasında farklılık olduğunu, öğrenim gördükleri sınıflara, anabilim dallarına, annelerinin ve babalarının öğrenim durumlarına göre ise farklılık olmadığını

göstermiştir. Kız öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının erkek öğretmen adaylarına göre daha yüksek olduğunu ifade etmişlerdir.

Toper (2007) Türk Milli Eğitim Sistemi içindeki ilköğretim kurumlarının 2. kademesinde demokrasi eğitiminin yerini bu eğitimi anlatmak, tanıtmak ve benimsetmek için ne gibi etkinlikler yapıldığını ve bu okullarda görev yapan öğretmenlerin demokratik tutum ve davranışlarının cinsiyet, branş ve kıdemlerine göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla bir araştırma yapmıştır. Araştırma evrenini 38 erkek ve 56 bayan öğretmenden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda örnekleme oluşturan ilköğretim ikinci kademe öğretmenlerinin demokratik tutum ve davranışları yeterli düzeyde sergilemediklerini göstermiştir. Bayan ve kıdemi 11-15 yıl arası olan öğretmenlerin demokrasi eğitimini daha çok benimsedikleri görülmüştür.

Kesici (2008) 286 öğretmenin cinsiyet ve denetim odağına göre demokratik tutumlarını incelemiş; bayan öğretmenlerin erkek öğretmenlerden daha yüksek demokratik tutuma sahip olduklarını belirlemiştir

Koç (2008) beden eğitimi öğretmenlerinin demokratik tutumlarının belirlenmesi ve çeşitli değişkenler açısından karşılaştırılmak için yapmış olduğu araştırmaya 459 beden eğitimi öğretmeni katılmış ve sonuçlarına göre katılan beden eğitimi öğretmenlerinin yüksek düzeyde demokratik tutumlara sahip oldukları, cinsiyete, yaşlarına, medeni durumlarına, eğitim seviyelerine, mezun oldukları yüksek öğretim kurumuna, meslekteki görev süresine, meslekteki konumlarına göre demokratik tutum düzeyleri arasında manidar bir farklılık ortaya çıkmamıştır.

Çelik (2008), Anadolu liselerinde görev yapan öğretmenlerin tutumları ile örgüt kültürü arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla araştırma yapmıştır. Toplam 200 öğretmen ve öğrenci örnekleme oluşturmuştur. Sonucunda; Anadolu Liselerinde görev yapan idareci ve öğretmenlerin olumlu tutuma sahip oldukları bulunmuştur. Öğretmenlik tutumları ölçeğinden aldıkları puanların cinsiyet ve medeni durum değişkenine göre grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamış, mezuniyet değişkenine ve mesleki kıdem değişkenine göre arasındaki

fark anlamlı bulunmuştur. Söz konusu farklılıkların 1-5 yıllık kıdeme sahip öğretmenler ile 16 yıl ve üstü kıdeme sahip öğretmenler arasında lehine , 6-10 yıllık kıdeme sahip öğretmenler ile 16 yıl ve üstü kıdeme sahip öğretmenler arasında 6-10 yıllık kıdeme sahip öğretmenler lehine gerçekleştiği belirlenmiştir.

Şahin (2008) ilköğretim okullarında görev yapan sınıf ve branş öğretmenlerinin demokratik tutumları ile dogmatik düşünce biçimleri arasındaki ilişkinin ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışma, İstanbul ili Kadıköy, Üsküdar ve Ümraniye ilçelerindeki devlet ilköğretim okullarında görev yapan 262 sınıf ve branş öğretmeni üzerinde gerçekleştirilmiştir. İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin demokratik tutumlarının, cinsiyet, kıdem, eğitim düzeyi, medeni durum, çocuk olup olmaması ve sahip olunan çocuk sayısı değişkenine göre farklılık göstermediği ortaya koyulmuştur.

BÖLÜM III

3.0. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada ilköğretim okullarında görev yapan sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarının algıladıkları anne baba tutumları ve bazı değişkenlere (cinsiyet, medeni durum, sahip oldukları çocuk sayısı, meslekteki kıdem yılı ve eğitim düzeyleri) göre incelenmesi amaçlandığından betimsel-survey yöntemine uygun olarak yapılmıştır.

Araştırmanın bağımlı değişkeni sınıf öğretmenlerinin demokratik öğretmen tutumları, bağımsız değişkenleri ise öğretmenlerin algıladıkları anne-baba tutumları, cinsiyet, medeni durum, sahip oldukları çocuk sayısı, meslekteki kıdem yılı ve eğitim düzeyleridir.

3.2 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini İstanbul İli Anadolu yakasında Kartal İlçesinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ilköğretim okullarında görev yapan toplam 812 sınıf öğretmeni, örnekleme ise 31 ilköğretim okulundan veri toplama araçlarına eksiksiz yanıt veren 331 sınıf öğretmeni oluşturmuştur. İstanbul İli Kartal İlçesinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilköğretim okulları ve öğretmen sayıları aşağıdaki tabloda sunulmuştur (Tablo A).

Tablo A 2008-2009 Eğitim Öğretim Yılında Kartal İlçesinde Bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na Bağlı Resmi İlköğretim Okulları Öğretmen Sayıları

Evren	Kartal İlçesi Resmi İlköğretim Okulları	
	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı
	41	812
Örneklem	31	331

Kartal İlçesinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ilköğretim okullarının (31) %73'üne ve ilçede görev yapan toplam sınıf öğretmenlerinin yaklaşık (331) %40'ına ulaşılmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmanın bağımlı değişkeni demokratik öğretmen tutumları bağımsız değişkenleri ise algılanan anne baba tutumları, cinsiyet, medeni durum, çocuk sayısı, meslekteki kıdem yılı, eğitim düzeyidir.

Araştırmada veri toplamak amacıyla, bağımsız değişkenler için öğretmenlerin bazı kişisel-demografik özelliklerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen “ Kişisel Bilgi Formu”, öğretmenlik tutumlarını belirlemek için “Demokratik Tutum Ölçeği” algılanan ana baba tutumlarının puanlarını belirlemek için de “Ana Baba Tutumları Ölçeği” kullanılacaktır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Sınıf öğretmenlerinin demokratik öğretmen tutumlarını etkilediği düşünülen bazı değişkenlere ait verilerin elde edilmesi amacıyla kişisel bilgi formu hazırlanmıştır. Bu formda öğretmenlerin cinsiyeti, medeni durum, sahip olunan çocuk sayısı, meslekteki kıdem yılı, eğitim düzeyleri gibi bilgiler sorulmaktadır.

3.3.2 Demokratik Tutum Ölçeği (DTÖ)

Öğretmenlerin demokratik tutumlarını belirlemek amacıyla ile Tutum Araştırma Laboratuvarı tarafından geliştirilen, “Teacher Opionaire on Democracy” ölçeğinin G ve H formlarından oluşturulan ve Türkçe Geçerlilik-güvenilirlik çalışmaları Gözütok (1995) tarafından gerçekleştirilen Demokratik Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 50 madde içeren likert tipi bir ölçek olup, güvenilirlik katsayısı 0,87’dir. İlk aşamada 130 madde içeren ölçek, uzman kanısı incelemesinden sonra 100 maddeye düşürülmüştür. Daha sonra ilköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretimde çalışan 400 kişilik bir gruba uygulanmış ve uygulama sonucunda Türk eğitim sistemine uyarlama amacıyla eleme yapılarak 50 maddelik bir ölçek haline getirilmiştir. Daha sonra test - tekrar test yöntemiyle 100 kişilik bir öğretmen ve akademisyen grubuna bir arada uygulanmış ve güvenilirlik katsayısı .87 olarak hesaplanmıştır. Ölçekte 32 olumlu, 18 olumsuz madde yer almaktadır. Ölçeğe “Katılıyorum” veya “Katılmıyorum” şeklinde yanıt verilmektedir. Olumlu ifadelerde “Katılıyorum” Seçeneği 1, “Katılmıyorum” seçeneği 0; olumsuz ifadelerde ise tersi puanlama yapılmıştır. Ölçekten en fazla 50 puan alınabilmektedir. Puanların yüksek olması, demokratik tutumun olumlu olduğunu göstermektedir (Gözütok, 1995).

3.3.3. Ana Baba Tutumları Ölçeği (ABTÖ)

Türkiye’de ana baba tutumlarını ölçen bir ölçme aracı geliştirme girişimi ilk defa Kuzgun (1972) tarafından başlatılmıştır. Yazarın demokratik, otoriter ve ilgisiz olarak tanımladığı ana baba tutumlarını ölçmek amacıyla hazırladığı “ Ana Baba Tutum Envanteri” 384 üniversite öğrencisine uygulanmıştır. Bu uygulamada elde edilen puanlarına göre hesaplanan ölçekler arası korelasyon katsayıları incelendiğinde demokratik tutumu ölçen alt ölçeğin diğerlerinden bağımsız olduğu, buna karşılık ilgisiz ve otoriter tutumları ölçen alt ölçekler arasında .63 gibi yüksek bir ilişki bulunduğu; bu iki ölçeğin birbirinden bağımsız ölçme yapamadığı görülmüştür. Envanterin iki kere uygulanmasıyla elde edilen korelasyon katsayıları da düşük bulunmuştur. Katsayılar, sırasıyla .66, .59 ve .64’tür. Bu durumda aracın yeterince güvenilir olmadığı sonucuna varılmıştır. Çeşitli araştırmacıların duyduğu

gereksinim göz önüne alınarak aracın yeniden ele alınıp “Ana Baba Tutumları Ölçeği- ABTÖ” adıyla geliştirilmesine girişilmiştir.

Geliştirilen ölçek için yeni madde havuzu oluşturulurken ilk ölçekten bazı maddeler olduğu gibi, bazıları düzeltilerek alınmış, ayrıca yeni tanımlanan istekçi, koruyucu ve reddedici ana baba tutumlarını tanımlayan maddeler yazılmıştır. Aşağıda yeni hazırlanan ölçekle ölçülmeye çalışılan ana baba tutumları ve bunları ölçeğe düşünülen maddelerin sayıları belirtilmiştir.

<u>Ana Baba Tutumları</u>	<u>Madde Sayısı</u>
Demokratik	35
Otoriter	29
Koruyucu/İstekçi	22
Reddedici	15
İlgisiz	18
Toplam	119

Uygulamada maddelere verilecek yanıtların 5 basamaklı Likert tipi bir ölçekte derecelenmesi istenmiştir. Beş alt ölçekten oluşan ana baba tutum ölçeği, 1992-1993 öğretim yılında Gazi Üniversitesi İdari Birimler Fakültesinde öğrenim gören 100 öğrenciye uygulanmış, elde edilen puanlar üzerinde faktör analizi tekniği uygulanarak ölçeğin boyutlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Faktör analizi sonuçları maddelerin önemli bir bölümünü, yüksek faktör yükleriyle birinci faktörde toplandığını, bunu ikinci faktörde toplanan maddelerin izlediği, diğer faktörler ise madde sayısının üçü geçmediğini göstermiştir.

Birinci faktörde yer alan maddeler incelendiğinde faktör yükleri artı olanların “Demokratik “ ve eksi olanların “Otoriter” tutumu betimleyen maddeler olduğu görülmüştür. Bu bulgu içten sevgiye dayalı iç denetime önem veren demokratik tutumun, sevgisizlik ve katı disiplin ile nitelenen otoriter tutumun tersi olduğu yolundaki gözlem ve görüşlere uygun düşmektedir.

Birinci faktörde yer alan maddelerden faktör yükü en yüksek 15 madde “Demokratik Tutum Ölçeği” maddeleri olarak seçilmiştir. Bu faktörde eksi değer taşıyan fakat yükleri yüksek olan 10 madde ise “Otoriter” tutumu ölçen maddeler olarak alınmıştır. Koruyucu-istekçi alt ölçeği için faktör yükü en yüksek 15 madde alınarak Ana-Baba Tutum Ölçeği oluşturulmuştur.

Demokratik ve koruyucu-istekçi anne baba tutumu alt ölçeğinin her birinden alınabilecek en yüksek puan 75, en düşük puan 15’dir. Otoriter anne baba tutum alt ölçeğinden alınabilecek en yüksek puan 50, en düşük puan ise 10’dur.

Ölçeğe ait alt ölçeklerin maddeleri şu şekildedir:

Demokratik Tutumu Ölçen Maddeler: 1, 2, 5, 9, 10, 11, 15, 19, 20, 24, 25, 26, 32, 35, 39.

Koruyucu – İstekçi Tutumu Ölçen Maddeler: 7, 8, 12, 13, 16, 17, 21, 22, 27, 28, 33, 34, 37, 38, 40.

Otoriter Tutumu Ölçen Maddeler: 3, 4, 6, 14, 18, 23, 29, 30, 31, 36.

Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için önce ölçeği oluşturan alt ölçeklerin iç tutarlık katsayıları (Cronbach Alpha) hesaplanmıştır. Demokratik Ana-Baba tutum alt ölçeği için α değeri 0.897, koruyucu-istekçi için 0.823, otoriter için 0.785 bulunmuştur.

Ölçeğin kararlılık düzeyini ölçmek için test tekrar test yöntemi kullanılmıştır. Ölçeğin kararlı bir ölçme yapıp yapmadığı 54 kişilik bir öğrenci grubuna 15 gün ara ile aracın iki kez uygulanmasıyla elde edilen puanlar arasındaki korelasyon katsayılarının hesaplanması ile yapılmıştır. Demokratik Ana-Baba tutum alt ölçeği için kararlılık katsayısı 0.92, koruyucu-istekçi için 0.75, otoriter tutum alt ölçeği için 0.79 olarak elde edilmiştir (Eldeleklioğlu, 1996).

3.4. Verilerin Toplanması

Veri toplama araçları önceden belirlenen ve gerekli izinleri alınan kurumlarda görev yapan sınıf öğretmenleriyle görüşme yapılarak araştırmacı tarafından verilmiş, ölçekler doldurulmasında önemli olan açıklamalar her katılımcı gruba aynı biçimde yapılmıştır. Öğretmenlere verilen veri toplama araçları bir hafta sonra yine araştırmacı tarafından geri toplanmıştır.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

İstatistiksel çözümlemelere geçmeden önce, demografik değişkenler gruplandırılmış ardından öğretmenlere uygulanan ölçekler (Demokratik Öğretmen Tutumları Ölçeği ve Ana-Baba Tutumları Ölçeği) puanlanmıştır. Daha sonra elde edilen verilerin istatistiksel çözümlmeleri bilgisayar ortamında gerçekleştirilmiştir.

Bu aşamada, araştırma grubunu oluşturan öğretmenlerin demografik özelliklerini (cinsiyet, medeni durum, çocuk sayısı, kıdem ve eğitim durumu) betimleyici frekans ve yüzde dağılımları çıkarılmış, sonra ölçeklerin toplam ve alt boyut puanları için $\bar{x}$, ss , SH_x değerleri saptanmıştır. Örneklem içerisinde normal dağılım özelliği göstermeyen gruplar için non-parametrik teknikler, normal dağılım özelliği gösteren dağılımlar içinse parametrik analiz teknikleri kullanılmıştır. Bu bağlamda örneklem grubunu oluşturan öğretmenlerin Demokratik Öğretmen Tutumları Ölçeğinden aldıkları puanların cinsiyet, medeni durum değişkenlerine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için *bağımsız grup t testi*, mesleki kıdem değişkenlerine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için *tek yönlü varyans analizi (ANOVA)*, eğitim durumu ve çocuk sayısı değişkenlerine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için *Kruskal Wallis-H testi*, , Kruskal Wallis testi sonucunda gruplar arasında fark bulunduğu, farklılıkların kaynağını (hangi gruplar arasında olduğunu) belirlemek üzere *non parametrik Mann Whitney-U testi*, Demokratik Öğretmen Tutumları Ölçeği ve Ana-Baba Tutumları Ölçeği alt ölçeklerinden alınan puanlar arasındaki ilişkileri belirlemek üzere *Pearson Korelasyon analizi* sonuçları tablolar halinde sunulmuştur.

Elde edilen veriler bilgisayarda SPSS for Windows ver:15.0 programında çözümlenmiş, manidarlıklar en düşük .05 düzeyinde sınıanmış, diğer manidarlık düzeyleri ayrıca belirtilmiş ve bulgular araştırmanın amaçlarına uygun olarak tablolar halinde sunulmuştur.

BÖLÜM IV

4.0 BULGULAR VE YORUM

4.1 Bulgular

4.1.1. Grubun Yapısına ve Bazı Demografik Değişkenlere Ait Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde araştırma grubunu oluşturan öğretmenlerin demografik özelliklerini (cinsiyet, medeni durum, çocuk sayısı, kıdem ve eğitim durumu) betimleyici frekans ve yüzde dağılımlarına ve uygulanan ölçeklerin (Demokratik Öğretmen Tutumları Ölçeği ve Ana-Baba Tutumları Ölçeği) toplam ve alt boyut puanları için $\bar{x}$, ss, SH_x değerleri tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 1. Cinsiyet Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Kadın	225	68,0	68,0	68,0
Erkek	106	32,0	32,0	100,0
Toplam	331	100,0	100,0	

Tabloda görüldüğü üzere örnekleme oluşturan öğretmenlerin 225'i (%68,0) kadın, 106'sı (%32,0) erkektir.

Tablo 2. Medeni Durum Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Evli	266	80,4	80,4	80,4
Bekâr	65	19,6	19,6	100,0
Toplam	331	100,0	100,0	

Tabloda anlaşılabilceği gibi örnekleme oluşturan öğretmenlerin 266'ı (%80,4) evli, 65'si (%19,6) bekârdır.

Tablo 3. Çocuk Sayısı Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Yok	72	21,8	21,8	21,8
1-2 çocuk	237	71,6	71,6	93,4
3 ve üstü	22	6,6	6,6	100,0
Toplam	331	100,0	100,0	

Tabloda görüldüğü gibi örnekleme oluşturan öğretmenlerin 72'si (%21,8) çocuklarının olmadığını, 237'si (%71,6) 1-2 çocukları olduğunu, 22'si (%6,6) ise 3 ve üstü sayıda çocuğa sahip olduklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 4. Mesleki Kıdem (Yıl) Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
10 yıl ve altı	87	26,3	26,3	26,3
11-20 yıl	163	49,2	49,2	75,5
21 ve üstü	81	24,5	24,5	100,0
Toplam	331	100,0	100,0	

Tabloda görülebileceği üzere örnekleme oluşturan öğretmenlerin 87'si (%26,3) 10 yıl ve altı süredir, 163'ü (%49,2) 11-20 yıl, 81'i (%24,5) ise 21 ve üstü yıl mesleki kıdeme sahip olduklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 5. Eğitim Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	<i>f</i>	%	% _{gec}	% _{yig}
Öğretmen Okulu	12	3,6	3,6	3,6
Lisans ve Eğt.Ens.	298	90,0	90,0	93,7
Lisansüstü	21	6,3	6,3	100,0
Toplam	331	100,0	100,0	

Tablodan anlaşılacağı üzere örnekleme oluşturan öğretmenlerin 12'si (%3,6) öğretmen okulu, 298'i (%90,0) lisans ve eğitim enstitüsü, 21'i (%6,3) ise lisansüstü eğitim sahip olduklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 6. Demokratik Tutum Ölçeği Alt Boyutlarına Ait Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Standart Hata Değerleri

Puan	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>ss</i>	$Sh_{\bar{x}}$
Demokratik Öğrt. Tutumları Ölçeği	331	36,50	4,54	,25

Tablo 6'de görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan öğretmenlerin Demokratik Tutum Ölçeği puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{x}=36,50$ standart sapması $ss=4,54$ aritmetik ortalamasının standart hatası $Sh_{\bar{x}}=0,25$ olarak hesaplanmıştır.

Tablo 7. Anne-Baba Tutum Ölçeği Alt Boyutlarına Ait Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Standart Hata Değerleri

Boyutlar	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>ss</i>	$Sh_{\bar{x}}$
Anne demokratik	331	56,88	11,91	,65
Baba demokratik	331	54,45	13,48	,74
Anne koruyucu-istekçi	331	32,55	10,05	,55
Baba koruyucu-istekçi	331	32,15	10,18	,56
Anne Otoriter	331	24,44	6,48	,36
Baba Otoriter	331	25,26	6,55	,36

Tabloda görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan öğretmenlerin Ana-Baba Tutum Ölçeği anne-demokratiklik alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{x}=56,88$ standart sapması $ss=11,91$ aritmetik ortalamasının standart hatası $Sh_{\bar{x}}=0,65$ olarak; baba-demokratiklik alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{x}=54,45$ standart sapması $ss=13,48$ aritmetik ortalamasının standart hatası $Sh_{\bar{x}}=0,74$ olarak; anne koruyuculuk-istekçilik alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{x}=32,55$ standart sapması $ss=10,05$ aritmetik ortalamasının standart hatası $Sh_{\bar{x}}=0,55$ olarak; baba koruyuculuk-istekçilik alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{x}=32,15$ standart sapması $ss=10,18$ aritmetik ortalamasının standart hatası $Sh_{\bar{x}}=0,56$ olarak; anne otoriterlik alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{x}=24,44$ standart sapması $ss=6,48$ aritmetik ortalamasının standart hatası $Sh_{\bar{x}}=0,36$ olarak; baba otoriterlik alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{x}=25,26$ standart sapması $ss=6,55$ aritmetik ortalamasının standart hatası $Sh_{\bar{x}}=0,36$ olarak hesaplanmıştır.

4.1.2. Araştırmanın Alt Problemlerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde her bir alt probleme ilişkin bulgular alt problemlerin sırasına göre verilmiştir.

4.1.2.1. Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarının cinsiyetlerine göre incelenmesine ilişkin bulgular

Araştırmanın “sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumları cinsiyetlerine göre farklılık göstermekte midir?” yönündeki alt problemi bağımsız gruplar için t-testi ile incelenmiş sonuçlar Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Demokratik Öğretmen Tutumları Ölçeği Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Dem.Öğr.Tutum.	Kadın	225	36,67	4,55	,30	,991	329	,322
	Erkek	106	36,14	4,52	,44			

Tablo 8’de görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan öğretmenlerin cinsiyetlerine göre Demokratik Öğretmen Tutumları Ölçeği puanları kadınların lehine görünse bile neredeyse aynıdır. Dolayısıyla yapılan t-testi sonucunda cinsiyet değişkenine göre DÖTÖ puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı ($t=1,991$; $p>.05$) sonucuna ulaşılmıştır.

4.1.2.2. Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarının medeni durumlarına göre incelenmesine ilişkin bulgular

Araştırmanın “Sınıf öğretmenlerin demokratik tutumları medeni durumlarına göre farklılık göstermekte midir?” yönündeki alt problemi bağımsız gruplar için t-testi ile incelenmiş sonuçlar Tablo 9’de verilmiştir.

Tablo 9. Demokratik Öğretmen Tutumları Ölçeği Puanlarının Medeni Durum Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Dem.Öğr.Tutum.	Evli	266	36,44	4,43	,27	-,530	329	,596
	Bekâr	65	36,77	4,99	,62			

Tablo 9’da görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan öğretmenlerin Demokratik Öğretmen Tutumları Ölçeği puanlarının bekarlar lehine görünse de t testi sonucunda medeni durum değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği ($t=-,530; p>.05$) sonucuna ulaşılmıştır.

4.1.2.3. Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarının çocuk sayısına göre incelenmesine ilişkin bulgular

Araştırmanın “Sınıf öğretmenlerin demokratik tutumları çocuk sayılarına göre farklılık göstermekte midir?”yönündeki alt problemi çocuk sayısı bakımından gruplara düşen katılımcı sayıları arasında önemli farklar olduğu için parametrik olmayan testlerden bağımsız gruplar için Kruskal Wallis-H Testi ile incelenmiş sonuçlar Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. Demokratik Öğretmen Tutumları Ölçeği Puanlarının Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	p
Dem.Öğr.Tutum.	Yok	72	167,63	2,399	2	,301
	1-2 çocuk	237	162,76			
	3 ve üstü	22	195,52			
	Toplam	331				

Tabloda 10’da görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan öğretmenlerin Demokratik Öğretmen Tutumları Ölçeği puanlarının çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H Testi sonucunda, grupların sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($X^2=2,399; p>.05$).

4.1.2.4. Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarının mesleki kıdemlerine göre incelenmesine ilişkin bulgular

Araştırmanın “Sınıf öğretmenlerin demokratik tutumları meslekteki kıdem yıllarına göre farklılık göstermekte midir? ”yönündeki alt problemi tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile incelenmiş sonuçlar Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. Demokratik Öğretmen Tutumları Ölçeği Puanlarının Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , $\bar{x}$ ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Dem.Öğr. Tutum.	10 yıl ve altı	87	36,75	5,29	G.Arası	42,04	2	21,02		
	11-20 yıl	163	36,15	4,35	G.İçi	6750,71	328	20,58	1,021	,361
	21 ve üstü	81	36,95	3,99	Toplam	6792,75	330			
	Toplam	331	36,50	4,54						

Tablo 11’de görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan öğretmenlerin Demokratik Öğretmen Tutumları Ölçeği puanlarının mesleki kıdem değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=1,021; p>.05$).

4.1.2.5. Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarının eğitim durumlarına göre incelenmesine ilişkin bulgular

Araştırmanın “Sınıf öğretmenlerin demokratik tutumları eğitim düzeylerine göre farklılık göstermekte midir?” yönündeki alt problemi eğitim durumları bakımından gruplara düşen katılımcı sayıları arasında önemli farklar olduğu için parametrik olmayan testlerden bağımsız gruplar için Kruskal Wallis-H Testi ile incelenmiş sonuçlar Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. Demokratik Öğretmen Tutumları Ölçeği Puanlarının Eğitim Durumları Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	<i>sd</i>	<i>p</i>
Dem.Öğr.Tutum.	Öğretmen Okulu	12	101,50	6,137	2	,046
	Lisans ve Eğt.Ens.	298	167,47			
	Lisansüstü	21	181,93			
	Toplam	331				

Tablo 12’de görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan öğretmenlerin Demokratik Öğretmen Tutumları Ölçeği puanlarının eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Kruskal Wallis-H Testi sonucunda, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($X^2=2,853$; $p>.05$). Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U uygulanmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 13’te sunulmuştur.

Tablo 13. Demokratik Öğretmen Tutumları Ölçeği Puanlarının Eğitim Durumu Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Gruplar	Öğretmen Okulu	Lisans ve Eğt.Ens.	Lisansüstü
Öğretmen Okulu	S.O.=101,50	p<,05	P<,05
Lisans ve Eğt.Ens.		S.O.=167,47	p>,05
Lisansüstü			S.O.=181,93

Tablo 13’te görüldüğü gibi Demokratik Öğretmen Tutumları Ölçeği puanlarının eğitim durumları değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda söz konusu farklılığın öğretmen okulu mezunu olan öğretmenlerle lisans ve eğitim enstitüsü mezunu olan öğretmenler arasında lisans ve eğitim enstitüsü mezunu olan öğretmenler lehine olduğu ($p<,05$); öğretmen okulu mezunu olan öğretmenlerle lisansüstü mezunu olan öğretmenler arasında lisansüstü mezunu olan öğretmenler lehine ($p<,05$) gerçekleştiği belirlenmiştir. Yani öğretmen okulu (lise) mezunu olan öğretmenlerin demokratik tutum puanları lisans/ eğitim enstitüsü ve lisansüstü mezunu olan öğretmenlerden anlamlı ölçüde düşük bir ortalamaya sahiptirler. Diğer grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki farklar ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$).

4.1.2.6. Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarının algılanan anne-baba tutumlarına göre incelenmesine ilişkin bulgular

Araştırmanın “Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumları algıladıkları anne baba tutumlarına göre farklılık göstermekte midir? ” yönündeki alt problemi için pearson korelasyon analizi kullanılmıştır ve sonuçlar Tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 14. Demokratik Öğretmen Tutumları Ölçeği ve Anne-Baba Tutum Ölçeği Alt Boyutları Arasındaki İlişkileri Belirlemek Amacıyla Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

Anne-Baba Tutumları Alt Boyutlar	Demokratik Öğretmen Tutumu		
	N	r	P
Anne demokratik	331	,039	,485
Baba demokratik	331	,066	,230
Anne koruyucu-istekçi	331	-,020	,715
Baba koruyucu-istekçi	331	-,075	,171
Anne Otoriter	331	,016	,776
Baba Otoriter	331	,037	,502

Tablo 14 de görüldüğü üzere Demokratik Öğretmen Tutumları Ölçeği ve Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyutları arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla yapılan Pearson korelasyon analizi sonucunda değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($p>,05$). Bu nedenle regresyon analizi yapılmamıştır.

4.2. Yorumlar

Bu bölümde araştırmanın bulguları aynı sıra ile ele alınıp alan yazın, araştırmanın koşulları, sınırlılıkları ve kültürel özellikler dikkate alınarak yorumlanmıştır.

4.2.1. Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarının cinsiyetlerine göre incelenmesine ilişkin bulguların yorumu;

Araştırmanın “Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumları cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?” yönündeki alt problemi bağımsız t-testi ile kontrol edilmiş ve öğretmen demokratik tutum puanlarında anlamlı bir fark elde edilmemiştir. Bu sonuç Gözütok (1995), Sütçü (1997), Atasoy (1997), Yalçın (2007), Çakmur (2007), Koç (2008), Çelik (2008), Şahin (2008), Karahan (2005), Atik’in (1988) araştırma bulguları ile tutarlı, Sağlam (2000), Karahan (2003), Karahan ve ark. (2006), Şen (2006), Taçman (2006), Genç ve Kalafat (2007), Toper (2007), Kesici (2008)’nin araştırma bulguları ile tutarsızdır. Bu sonuç toplumda bir çok alanda kadın ve erkeklerin birlikte çalışması ile tutum ve davranışların benzeştiği ile açıklanabilir .

Sonuç olarak İstanbul ili Kartal ilçesi ilköğretim sınıf öğretmenlerinin erkek ya da kadın oluşlarına göre demokratik tutumlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği söylenebilir.

4.2.2. Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarının medeni durumlarına göre incelenmesine ilişkin bulguların yorumu ;

Araştırmanın “Sınıf öğretmenlerin demokratik tutumları medeni durumlarına göre farklılık göstermekte midir?” yönündeki alt problemi bağımsız grup t-testi ile kontrol edilmiş ve öğretmen demokratik tutum puanlarında anlamlı bir fark elde edilmemiştir. Bu sonuç Atik (1988), Gözütok (1995), Koç (2008), Çelik (2008), Şahin (2008)’in araştırma bulguları ile tutarlı, Karahan (2005) araştırma bulgusu ile tutarsız olduğu görülmektedir. Evliliğin bekarlığa göre bireylerde daha esnek tutum

kazandıracığı düşünülürken bu araştırmada evli ve bekar sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumları arasında bir fark görülmemiştir. Her ne kadar araştırma bulgularıyla desteklenmesi gerektiği açık olsa da, kadının çalışma hayatına girmesi, evli kadın ve erkek rollerinin bireyci kültüre uygun biçimde değişmeye başlaması, bekarlar gibi evli erkek ve kadının birbirinden daha bağımsız davranmaları sonucunu doğurmaktadır. Bu durum medeni duruma göre sınıf öğretmenlerinin tutumları arasında fark olmayışının bir nedeni olarak görülebilir

İlköğretim sınıf öğretmenlerinin bekar ya da evli olmalarına göre demokratik tutumlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği söylenebilir.

4.2.3. Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarının çocuk sayılarına göre incelenmesine ilişkin bulguların yorumu;

Araştırmanın “Sınıf öğretmenlerin demokratik tutumları çocuk sayılarına göre farklılık göstermekte midir?” yönündeki alt problemi *Kruskal Wallis-H* test ile kontrol edilmiş ve öğretmen demokratik tutum puanlarında anlamlı bir fark elde edilmemiştir. Bu bulgu Gözütok (1995), Karahan (2005), Şahin (2008) ile tutarlıdır. Bu sonuca göre öğretmenlerin çocuk sahibi olup olmama ya da sahip olunan çocuk sayısına göre demokratik tutumlarda bir farklılık olmamaktadır. Çocuk sahibi olan bireylerin daha esnek olacağı düşünülürse, örneklem grubumuzdaki sınıf öğretmenlerin öğrencilere daha profesyonel yaklaştıkları, çocuk sahibi olmayan öğretmenlerin de çocuk sahibi olan öğretmenler kadar demokratik tutuma sahip olduğu söylenebilir.

Sınıf öğretmenlerinin çocuk sahibi olup olmamaları ya da sahip olunan çocuk sayısına göre demokratik tutumlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

4.2.4. Sınıf öğretmenlerin demokratik tutumları meslekteki kıdem yıllarına göre incelenmesine ilişkin bulguların yorumu;

Araştırmanın “Sınıf öğretmenlerin demokratik tutumları meslekteki kıdem yıllarına göre farklılık göstermekte midir?” yönündeki alt problemi tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile kontrol edilmiş ve öğretmen demokratik tutum puanlarında anlamlı bir fark elde edilmemiştir. Elde edilen bu sonuç; Gözütok (1995), Karahan (2005), Yalçın (2007), Çakmur (2007), Koç (2008), Şahin (2008) ‘in araştırma bulgularını desteklemekte, Taçman (2006), Toper (2007), Çelik (2008) ‘in araştırma bulgularını desteklememektedir. İlköğretimde çalışan sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumları görev yaptıkları süreye göre farklılaşmamaktadır. Bu sonuç öğretmenlerin demokratik tutumlarında tutarlılık olduğu, yaş ilerledikçe hoşgörü ve sabrın azaldığına inanılsa da, araştırmamıza katılan sınıf öğretmenleri için bunu söylemenin doğru olmadığı söylenebilir.

İlköğretim sınıf öğretmenlerinin meslekteki kıdem yıllarına göre demokratik tutumlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği söylenebilir

4.2.5. Sınıf öğretmenlerin demokratik tutumları eğitim düzeylerine göre incelenmesine ilişkin bulguların yorumu;

Araştırmanın “Sınıf öğretmenlerin demokratik tutumları eğitim düzeylerine göre farklılık göstermekte midir?” yönündeki alt problemi Kruskal Wallis-H testi ile kontrol edilmiş sonucunda, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Öğretmen okulu mezunu olan öğretmenlerin demokratik tutum puanları lisans/ eğitim enstitüsü ve lisansüstü mezunu olan öğretmenlerden anlamlı ölçüde düşük bir ortalamaya sahiptirler. Diğer grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki farklar ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuç; Taçman (2006), Çelik (2008) araştırma bulguları ile tutarlı, Gözütok (1995), Şahin (2008), Koç (2008) araştırma bulguları ile tutarsızdır. Araştırmanın 4. alt problemine ilişkin sonucunda yükseköğrenim görmüş öğretmenlerin tutumlarının daha demokratik olduğunu göstermektedir.

Bu sonuç bize eğitimin özellikle de yüksek öğrenimin tutumların olumluya doğru gelişmesinde etkili bir değişken olduğunu göstermektedir. Bu eğitim özellikle ilköğretim öğretmenliği gibi kritik değerdeki bir meslek için planlanmışsa çağdaş değerlere uygun profesyoneller yetiştirmeye dönük olması beklenen bir sonuçtur.

Sonuç olarak İstanbul ili Kartal ilçesi ilköğretim sınıf öğretmenlerin eğitim düzeylerine göre demokratik tutumları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermiştir.

4.2.6. Sınıf öğretmenlerin demokratik tutumlarının algıladıkları anne baba tutumlarına göre incelenmesine ilişkin bulguların yorumu;

Araştırmanın “Sınıf öğretmenlerin demokratik tutumları algıladıkları anne baba tutumlarına göre farklılık göstermekte midir? “ yönündeki alt problemi Pearson korelasyon analizi ile kontrol edilmiş sonucunda; değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Alanyazına bakıldığında Zöhrap (2004) anne baba tutumlarının bireylerin tutumları üzerinde önemli etkisi olduğunu ileri sürerken, Linden ve Linden (1969), Eserpek (1981), Ozankaya (1966) araştırmacılar ise eğitimin, tutumların değişmesinde önemli etkisi olduğunu göstermektedir. Bu araştırmada eğitim düzeyi yüksek olan sınıf öğretmenlerin demokratik tutum puanlarının yüksek çıkması tutarlı bir sonuçtur. Tutum değişikliği ile ilgili çağdaş yaşamın sunduğu çoklu ve zengin uyarıcıların etkisini göz ardı etmemek gerektiği açıktır. Dolayısıyla sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumları ile algıladıkları anne tutumları arasında bir ilişki olmaması doğaldır. Sonucunda da bu araştırma algılanan anne baba tutumlarına göre öğretmenlerin demokratik tutumlarında farklılık olmamasını, Morgan’ın (1988) görüşleriyle desteklemek mümkündür. Morgan’a göre tutumların değişiminde en önemli etken eğitimidir. Eğitim önceden kazanılan tutumların değişmesinde etkilidir. Ayrıca bu sonucu veri toplama araçlarının ölçmek istedikleri özelliği ölçme konusundaki sınırlılıklarıyla da açıklamak mümkündür.

Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarının algıladıkları anne baba tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki görülmemektedir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Bu araştırmanın amacı sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarının bazı değişkenlere (cinsiyet, medeni durum, çocuk sayılarına, meslekteki kıdem yıllarına ve eğitim düzeylerine) göre incelemek ve algıladıkları anne-baba tutumları arasında bir ilişki olup olmadığını görmektir. Bu araştırma sınıf öğretmenlerin algıladıkları anne-baba tutumlarının öğretmenlik tutumlarına ne ölçüde yansıdığını belirlemesi açısından önemlidir. Bu amaç doğrultusunda sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumları cinsiyet, medeni durum, çocuk sayılarına, meslekteki kıdem yıllarına , eğitim düzeylerine ve algıladıkları anne baba tutumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı test edilmiştir.

İstanbul Kartal ilçesinde 31 ilköğretim okulunda görev yapan 331 sınıf öğretmenine Demokratik Tutum Ölçeği ve Algılanan Anne Baba Tutumları Ölçeği uygulanmıştır.

Araştırmanın sonuçları şöyle özetlenebilir.

1. Sınıf öğretmenlerin demokratik tutumları yapılan t-testi sonucunda cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık yoktur ($t=1,991; p>.05$).
2. Sınıf öğretmenlerin demokratik tutumları yapılan t-testi sonucunda medeni durum değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($t=-,530; p>.05$).

3. Sınıf öğretmenlerin demokratik tutumları yapılan Kruskal Wallis-H Testi sonucunda çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($X^2=2,399; p>.05$).

4. Sınıf öğretmenlerin demokratik tutumları yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda mesleki kıdem değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($F=1,021; p>.05$).

5. Sınıf öğretmenlerin demokratik tutumları yapılan Kruskal Wallis-H Testi sonucunda eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($X^2=2,853; p>.05$). Demokratik Öğretmen Tutumları Ölçeği puanlarının eğitim durumları değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda söz konusu farklılığın öğretmen okulu mezunu olan öğretmenlerle lisans ve eğitim enstitüsü mezunu olan öğretmenler arasında lisans ve eğitim enstitüsü mezunu olan öğretmenler lehine $p<.05$ düzeyinde; öğretmen okulu mezunu olan öğretmenlerle lisansüstü mezunu olan öğretmenler arasında lisansüstü mezunu olan öğretmenler lehine $p<.05$ düzeyinde gerçekleştiği belirlenmiştir. Yani öğretmen okulu mezunu olan öğretmenlerin demokratik tutum puanları lisans/ eğitim enstitüsü ve lisansüstü mezunu olan öğretmenlerden anlamlı ölçüde düşük bir ortalamaya sahiptirler. Diğer grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki farklar ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$).

6. Demokratik Öğretmen Tutumları Ölçeği ve Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyutları arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla yapılan Pearson korelasyon analizi sonucunda değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($p>.05$).

5.2 Öneriler

Araştırmamızda daha önce yapılmış olan araştırmaların bulgularını hem destekleyen ve hem de desteklemeyen sonuçlara ulaşılmıştır. Çalışma esnasında deneyimler ve sonuçlara bakıldığında aşağıdaki öneriler getirilmiştir.

1. Öğretmen tutumlarının her boyutunu ölçebilecek yeterlikte yeni bir ölçek geliştirilmesi araştırmacılara ve bu konuda yapılacak araştırmalara yapılacak önemli bir katkı olarak görünmektedir.
2. Anne-baba tutumlarını çok boyutlu olarak ölçebilecek ve Türk kültürüne uygun ölçme araçlarının geliştirilmesi önemli görünmektedir.
3. Bu araştırmada bağımlı değişken olan öğretmenlerin demokratik tutumları araştırılmıştır. Bundan sonraki araştırmalar için “otoriter, ilgisiz, koruyucu” alt ölçekleri bulunan öğretmen tutumları ölçekleriyle veri toplanarak öğretmenlik tutumlarının çok boyutlu olarak incelenmesi önemli görünmektedir.
4. Farklı sosyo-ekonomik düzeyde görev yapan öğretmen tutumlarını karşılaştırmak için araştırma kapsamına hem devlet hem de özel okullarda çalışan öğretmenler ya da yüksek ve düşük sosyo-ekonomik düzeydeki semt okullarında çalışan öğretmenler alınabilir.
5. Özellikle 1. kademe öğrencileri tarafından sınıf öğretmenlerinin demokratik tutum düzeylerini değerlendirmesi ile sınıf öğretmenlerinin algıladıkları demokratik tutumlarını karşılaştıran bir araştırma yapılabilir.
6. Ayrıca bu araştırma kırsal bölgede ve geleneksel aile kültürünün etkili olduğu yerleşim yerlerinde görev yapan sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumları kentte görev yapan sınıf öğretmenlerinin tutumları ile karşılaştırmalı olarak incelenebilir.

7. Yaşamın çoğunun (çocukluk yıllarının) geçirildiği yerleşim birimini bağımsız değişken olarak demokratik öğretmen tutumuyla ilişkisi farklı çalışmalarda incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Abacı, R. (1986). *Demokratik” “Otoriter” ve “İlgisiz” Olarak Algılanan Ana-Baba Tutumlarının Çocuğun Kaygı Düzeyi ile İlişkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Açıkgöz, K. (1996). *Etkili Öğrenme ve Öğretme*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Kanyılmaz Matbaası.
- Almog, O. ve Shechtman, Z (2007). “Teachers' Democratic and Efficacy Beliefs and Styles of Coping With Behavioural Problems of Pupils With Special Needs”, *European Journal of Special Needs Education*, 22 (2), 115-129, ephost@epnet.com, (30.06.2009).
- Arıkan, E.T. (2006). *Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre; Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Becerileri İle Okulda Dayak Uygulamaları Arasındaki İlişki*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Atasoy, A. (1997). *İlköğretim İkinci Kademe Demokrasi Eğitimi ve İlköğretim İkinci Kademe Öğretmen ve Öğrencilerinin Demokratik Tutum ve Davranışlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Atik, U. (1988). *Özel Ortaöğretim Öğretmenlerinin Tutumları ve Bu Tutumları Etkileyen Etmenler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, B. (2002). *Gelişim Psikolojisi*, İstanbul: SFN Baskı.
- Aydın, O. (1987). *Davranış Bilimlerine Giriş*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi, Yayın No:173.
- Bakırcı, R. (1981). *Öğrenciyi Merkez Alan ve Almayan Öğretmen Tutumunun İlkokulda Öğrencinin Bağımsızlık Kazanmasına Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Başaran , İ.E. (2000). *Eğitim Psikolojisi*, 5.Baskı, Ankara: Feryal Matbaası
- Bostan, S. (1993). *14-16 Yaş Ergenlerinin uyum düzeylerinin ve Ana- Baba Tutumlarının İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

- Büyükkaragöz, S. (1995). *Yüksek Öğretim Programları ve Demokratik Tutumlar*, Ankara: Türk Demokrasi Vakfı Yayınları.
- Cangelosi, J.S. (1988). *Classroom Management Strategies*, New York: Longman Inc.
- Çakmur, E. (2007). *İlköğretim Okullarında Çalışan Öğretmenlerin Sınıf-İç Davranışlarının Demokratiklik Düzeyleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çamkerten, F. (2001) *Okul Öncesi Eğitimde Uygulanan Program ve Çocukların Demokratik Davranışları ile Öğretmenlerin Demokratik Tutum ve Davranışları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çelik, M. (2008). *Anadolu Liselerinde Görev Yapan Öğretmenlerin Öğretmenlik Tutumları ile Örgüt Kültürü Arasındaki İlişki*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dilekman, M. (1999) . *Grupla Psikolojik Danışmanın Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutum ve Empatik Beceri Düzeylerine Etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Durdu Karşlı, M. (2004). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, 2. Baskı, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Düzgün, Ş. (1995). *Lise Öğrencilerinin Psikolojik Belirtileri ile Ana-Baba Tutumu Arasındaki İlişkiler*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eldelikoğlu, J. (1996). *Karar Stratejileri ile Ana Baba Tutumları Arasındaki İlişki*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erden, M.(2001). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, İstanbul: Alkım Yayınları.
- Erdoğan, M. Y. (2006). “Yaratıcılık ile Öğretmen Davranışları ve Akademik Başarı Arasındaki İlişkiler”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (17), 95-106, www.e-sosder.com, (12.07.2009).
- Erkan, S. (1986). *Ana Babalarını Demokratik Otoriter ve İlgisiz Olarak Algılayan Bireylerin Benlik-Kavramları ile İdeal Benlik- Kavramlarının Bağdaşım Dereceleri Arasındaki Fark*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eserpek, A. (1981). *Eğitimin Yeni Tutum Geliştirmede Etkinlik Derecesi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Basımevi.
- Freedman, J. L, Sears, D. O, ve Carlsmith, J. M. (1998) .(Çev: Sönmez A) *Sosyal Psikoloji*, 3. Baskı, Ankara: İmge Yayınevi.

Frank, L. K. and Frank, M. H. (1954). "Teachers' Attitudes Affect Children's Relationships", *Education*, 75, (1), 6-12, ephost@epnet.com, (28.06.2009).

Genç, Z. K. ve Kalafat, T. (2007). "Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları ile Problem Çözme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi ", *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 2 (22), 10-22.

Genç, Z. K. ve Kalafat, T. (2008). "Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları ile Empatik Becerilerinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma" *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.*, (19).

Gözütok, D. F. (1989). "Öğretmen Davranışlarının Öğrenci Davranışlarına Etkisi" *Yaşadıkça Eğitim Dergisi* , (8).

Gözütok, D. F. (1995). *Öğretmenlerin Demokratik Tutumları*, Ankara, Türk Demokrasi Vakfı.

Gürkan, T. (1986). " Öğretmen Tutumlarının Okul Öncesi Çocukları Üzerinde Etkileri", YA-PA 4. Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri, Ankara

Gürkan, T. (1993). *İlkokul Öğretmenlerinin Tutumları ile Benlik Kavramları Arasındaki İlişki*, Ankara.: Sevinç Matbaası.

Gürsel M. ve ark. (Ed). (2004). *Sınıf Yönetimi*, Konya: Eğitim Kitabevi.

Hogben, D.and. Petty M. F. (1979). "Early Changes in Teacher Attitude", *Educational Research*, <http://www.informaworld.com/smp/title~db=all~content=t713699076~tab=issueslist~branches=21-v2121> (3) , 212 - 219 , ephost@epnet.com, (28.06.2009).

İnceoğlu, M. (2000). *Tutum-Algı İletişim*, 3. Baskı, Ankara: İmaj Yayınevi.

Jacobsen, D. and Others. (1985). *Methods For Teaching, A Skill Approach*, 2 Ed, Columbus: Charles and Merrill Pub. Comp.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2006). *Yeni İnsan ve İnsanlar*, 10. Basım, İstanbul: Evrim Yayınevi.

Karahan, E. (2003). *Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Tutumları Açısından İncelenmesi* ,Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Karahan, H. (2005). *Ortaöğretim Kurumlarında Görev Yapan Coğrafya Öğretmenlerinin Diğer Öğretmenlerle Öğretmenlik Tutumları Açısından İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Karahan, T. F. Ve ark. (2006). "Öğretmen Adaylarında Demokratik Tutum, Nevrotik Eğilimler ve Kendini Gerçekleştirme" *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30 ,149-158.

Kesici, Ş. (2008). “ Democratic Teacher Beliefs According to the Teacher’s Gender and Locus of Control “ *Journal of Instructional Psychology*, 35 (1).

Koç, Y. (2008). *Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Demokratik Tutumlarının Belirlenmesi ve Çeşitli Değişkenler Açısından Karşılaştırılması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Küçükahmet, L. (1976). *Öğretmen Yetiştiren Kurum Öğretmenlerinin Tutumları*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara Üniversitesi Basımevi.

Linden, K. W. and Linden, J. D. (1969). “A Longitudinal Study of Teachers' Attitudes and Personality Characteristics”, *Journal of Teacher Education*, 20 (3), 351-360, ephost@epnet.com, (30.06.2009).

Morgan, C.T. (1988). (Çev: Arıcı, H ve ark). *Psikolojiye Giriş Ders Kitabı*, 5. Baskı, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları, (1).

Nichols, R. C. (1964). “Parental Attitudes of Mothers of Intelligent Adolescents and Creativity of Their Children”, *Child Development*, 35 (49), 1041, ephost@epnet.com, (30.06.2009).

Oğuzkan, F. (1974). *Eğitim Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu

Oğuzhan, F. (1985). *Orta Dereceli Okullarda Öğretim*, Ankara: Gül Yayınevi

Özerk, H. (2006). *Ana-Babaların Çocuk Yetiştirmeye İlişkin Tutumlarının, Bilgi Düzeylerinin ve 11-18 Yaş Grubu Öğrencilerin Kendilerini Değerlendirmelerinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Reboul, O. (1991). (Çev: Gürbüz I). *Eğitim Felsefesi*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Sağlam, H.İ. (2000). “Sosyal Bilgiler Dersinin Demokratik Tutum Geliştirmedeki Rolü “ , *Milli Eğitim Dergisi*, (146), 67-71, Ankara

Sağlam, S. (2007). *Lise Öğrencilerin Ana- Baba İletişimi Sosyal Destek ve Ana-Baba Tutumu Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sarı, C. D. (2008). *The Relationship Between Parenting Style, Gender and Academic Achievement With Optimism Among Adolescents*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü.

Sütcü, M. A.(1997). *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Öğretmenlik Tutumları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Şahin, G. (2008). *İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Demokratik Tutumları ile Dogmatik Düşünce Biçimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şen, B. (2006). *Sınıf Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Tutumları ile öğrenme ve Ders Çalışma Stratejileri Arasındaki İlişki*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sherif, M. (1973). *The Psychology of Social Norms*, New York : Octagon Boks.
- Şerif, M. (1985). (Çev: Sandıkçıoğlu İ). *Sosyal Kuralların Psikolojisi*, İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Şerif, M ve W. C.(1996). (Çev: Atakay M ve Yavuz A). *Sosyal Psikolojiye Giriş II*, 2, İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Taçman, M. (2006). “İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Demokratik Tutumları” <http://www.world-education-center.org/index.php/cjes/article/viewFile/6/4>, (25.07.2009).
- Toper, T. (2007). *İlköğretim İkinci Kademedeki Demokrasi Eğitimi: İkinci Kademe Öğretmenlerinin Demokratik Tutum ve Davranışları Sergileme Düzeyleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Turnsek, N ve Pekkarinen, A. (2009). “Democratisation of Early Childhood Education in the Attitudes of Slovene and Finnish Teachers”, *European Early Childhood Education Research Journal*, <http://www.informaworld.com/smpj/title~db=all~content=t776628938~tab=issueslist~branches=17-v1717> (1), 23 – 42, <http://www.informaworld.com>, (30.06.2009).
- Türkel, Y. Ş. (2006). *The Relationship Between Parenting Style and Learned Resourcefulness*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü.
- Ülküer N. S. ve Buz S. (1988). *5-6 Yaş Çocukları Ana-Babalarının Ödüllendirme ve Cezalandırma Yöntemleri*, Eğitim Ve Bilim, (69).
- Varış F. (1973). *Cumhuriyetin 50. Yılına Türkiye’de Öğretmen Yetiştirmede Karşılaşılan Birkaç Sorun, 50. Yıla Armağan*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Witty, P. A. (1950). “Cooperative, Democratic Teachers Preferred”, *Journal of Education*, 133 (7), 217-217, 1p, ephost@epnet.com, (28.06.2009).
- Yalçın, G. (2007). *Ortaöğretim Öğretmenlerinin Sınıf Yönetiminde Gösterdikleri Davranışların Demokratikliğine İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yasuyo, N. (2006). “The Effects of Teacher’s Attitude On Self-Worth and Internalizing Problems In Adolescence” , Nagoya University, Psychology and Human Development Sciences.

Yavuz, Y. “Üniversite Çalışanlarının Mesleki Tutumları ile Kamu Emekçileri Sendikalarına İlişkin Görüşleri” , kisi.deu.edu.tr/yasar.yavuz/Makale%203.html, (22.07.2009).

Yavuzer, H. (1993). *Ana-Baba ve Çocuk*, 5. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (1997). *Çocuk Eğitimi El Kitabı*, 5. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (1998). *Çocuk Psikolojisi*, 15. Basım. İstanbul : Remzi Kitabevi

Yıldırım, L. (1994). *İlköğretim Birinci Kademe Öğretmenlerinin Demokratik Tutum ve Davranışları Arasındaki İlişkinin Saptanması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yıldırım, N ve K. (1997). *Eğitim Sosyolojisi*, Edirne: Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Masaüstü Yayıncılık.

Zöhrap, D. U. (2004). *Lise Öğrencilerinde Algılanan Ana baba Tutumları ve Aile Yapısının Ergen Kişilik Özelliklerine Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

EKLER

Ek 1

Kişisel Bilgi Formu

Sevgili Öğretmenler, demokratik öğretmenlik tutumlarını inceleyen bir araştırma yapıyorum. Araştırmanın amacına ulaşması için sizin vereceğiniz cevaplar büyük bir öneme sahiptir. Araştırma bilimsel nitelik taşıdığı için ölçekte yer alan maddelere verilecek cevaplar, araştırmanın yönünü belirleyeceğinden samimi cevaplar verilmesi gerekmektedir. Lütfen aşağıdaki ifadeleri dikkatli okuyunuz ve yanıtlayınız. İlginizden ve yardımınızdan dolayı teşekkür ederim.

Kadriye YILMAZ
Maltepe Üniversitesi
Gelişim Psikolojisi
Yüksek Lisans Öğrencisi

1. Cinsiyetiniz nedir?
 Kız Erkek
2. Medeni durum
 Evli Bekar
3. Kaç çocuğunuz var?
 çocuğum yok 1 2 3 4 5 ve üzeri belirtiniz.....
4. Meslekteki kıdem yılınız?
 0-10 10-20 20-30 30-40
5. Eğitim durumunuz?
 Öğretmen okulu
 Lisans/ Eğitim Enstitüsü
 Yüksek lisans
 Doktora

EK II

ANA BABA TUTUM ÖLÇEĞİ

AÇIKLAMA:

Bu envanter anne ve babanızın size karşı tutumunu nasıl algıladığınızı ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. İçinde 40 madde vardır. Sınıflama aşağıdaki gibidir.

Hiç uygun değil	A
Çok az uygun	B
Kısmen uygun	C
Oldukça uygun	D
Tamamen uygun	E

Sizden istenen, bu cümleleri okuyup bunların annenizin ya da babanızın sizi eğitirken genellikle benimsediği davranışlara *ne derece benzediğini, onların tutumuna ne kadar uyduğunu* düşünerek cevap kâğıdınızdaki seçeneklerden uygun bulduğunuzu işaretlemenizdir.

Cevaplarınızı içten ve dikkatli vermeniz araştırma bulgularının geçerliliği açısından çok önemlidir. Yardımınız için teşekkür ederim.

- 1) Bana her zaman güven duygusu vermiş ve beni sevdiğini hissettirmiştir.
- 2) Çok yönlü gelişmem için beni olanakları ölçüsünde desteklemiştir.
- 3) Her yaptığın işin olumlu yanlarını kusurlarını görmüş ve beni eleştirmiştir.
- 4) Her zaman başıma kötü bir şey gelecekmiş gibi beni koruyup kollamaya çalışmıştır.
- 5) Aramızdaki ilişki ona içimi açmaya cesaret edemeyeceğim kadar resmidir.
- 6) Arkadaşlarımı eve çağırma izin verir, geldiklerinde onlara iyi davranırdı.
- 7) Elinden geldiği kadar, her konuda fikrimi almaya özen gösterir.
- 8) Çevremizdeki çocuklarla beni karşılaştırır, onların benden daha iyi olduklarını söylerdi.
- 9) Bana hükmetmeye çalışır.
- 10) Bugün bile alışverişe çıkacağım zaman, kandırılacağımı düşünerek benimle gelmek ister.
- 11) Benden her zaman gücümün üstünde başarı beklemiştir.
- 12) Fiziksel ve duygusal olarak kendisine yakın olmak istediğim zaman soğuk ve itici davranırdı.
- 13) Sorunlarımı onunla rahatlıkla konuşabilirim.
- 14) Neden bazı şeyleri yapmam ya da yapmamam gerektiğini bana açıklar.
- 15) Birlikte olduğumuz zaman ilişkimiz çok arkadaşçadır.
- 16) Kendi istediği mesleği seçmem konusunda beni zorlamıştır.
- 17) Sevmediğim yemekleri, yarayacağı düşüncesiyle, zorla yedirirdi.
- 18) Sınavlarda hep üstün başarı göstermemi istemiştir.
- 19) Kendimi yönetebileceğim yaşlarda bile her gittiği yere beni de götürür, evde yalnız kalmamadan kaygılanırdı.

- 20) Evde bir konu tartışılırken görüşlerimi söylemem için beni teşvik eder.
- 21) Küçük yaşımdan itibaren ders çalışma ve okuma alışkanlığını kazanmam konusunda bana yardımcı olmuştur.
- 22) Küçüklüğümde bana yeterince vakit ayırır; parka, sinemaya götürmeyi ihmal etmezdi.
- 23) Benim gibi bir evladı olduğu için kendini bahtsız hissettiğini sanmıyorum.
- 24) Okulda başarılı olmam konusunda beni zorlar, kırık not aldığımda cezalandırırdı.
- 25) Beni kendi emellerine ulaşmak için bir araç olarak kullanırdı.
- 26) Beni daima yapabileceğimden fazlasını yapmaya zorlamıştır.
- 27) Paramı nerelere harcadığımı ayrıntılı bir biçimde denetler.
- 28) Her zaman, her işte kusursuz olmam gerektiği inancındadır.
- 29) Ona yakınlaşmak istediğimde daima bana sıcak bir biçimde karşılık verir.
- 30) Bana önemli ve değerli bir kişi olduğum inancını aşlamıştır.
- 31) Cinsellik konusunda karşılaştığım sorunları kendisine anlatmak istediğimde hep ilgisiz kalmıştır.
- 32) Benim iyiliğimi istediğini, benim için neyin iyi olduğunu ancak kendisinin bileceğini söyler.
- 33) Her zaman nerede olduğumu ve ne yaptığımı merak eder.
- 34) İyi bir iş yaptığımda beni övmekten çok daha iyisini yapmam gerektiğini söyler.
- 35) Cinsel konularda çok tutucu olduğu için onun yanında bu konulara ilgi gösteremem.
- 36) Aile ilgili karar alınırken benimde fikrimi öğrenmek ister.
- 37) Beni olduğum gibi kabul etmiştir.
- 38) Başkalarına benden daha çok önem verir ve onlara benden daha nazik davranır.
- 39) Günlük olaylar hakkında anlattıklarımı ilgi ile dinler ve bana açıklayıcı cevaplar verir.
- 40) Benimle genellikle sert bir tonda emrederek konuşur.

ANA BABA TUTUM ÖLÇEĞİ CEVAP KÂĞIDI

A: Hiç uygun değil
C: Kısmen uygun

B: Çok az uygun
D: Oldukça uygun

E: Tamamen uygun

	ANNE				
	A	B	C	D	E
1.	( )	( )	( )	( )	( )
2.	( )	( )	( )	( )	( )
3.	( )	( )	( )	( )	( )
4.	( )	( )	( )	( )	( )
5.	( )	( )	( )	( )	( )
6.	( )	( )	( )	( )	( )
7.	( )	( )	( )	( )	( )
8.	( )	( )	( )	( )	( )
9.	( )	( )	( )	( )	( )
10.	( )	( )	( )	( )	( )
11.	( )	( )	( )	( )	( )
12.	( )	( )	( )	( )	( )
13.	( )	( )	( )	( )	( )
14.	( )	( )	( )	( )	( )
15.	( )	( )	( )	( )	( )
16.	( )	( )	( )	( )	( )
17.	( )	( )	( )	( )	( )
18.	( )	( )	( )	( )	( )
19.	( )	( )	( )	( )	( )
20.	( )	( )	( )	( )	( )
21.	( )	( )	( )	( )	( )
22.	( )	( )	( )	( )	( )
23.	( )	( )	( )	( )	( )
24.	( )	( )	( )	( )	( )
25.	( )	( )	( )	( )	( )
26.	( )	( )	( )	( )	( )
27.	( )	( )	( )	( )	( )
28.	( )	( )	( )	( )	( )
29.	( )	( )	( )	( )	( )
30.	( )	( )	( )	( )	( )
31.	( )	( )	( )	( )	( )
32.	( )	( )	( )	( )	( )
33.	( )	( )	( )	( )	( )
34.	( )	( )	( )	( )	( )
35.	( )	( )	( )	( )	( )
36.	( )	( )	( )	( )	( )
37.	( )	( )	( )	( )	( )
38.	( )	( )	( )	( )	( )
39.	( )	( )	( )	( )	( )
40.	( )	( )	( )	( )	( )

	BABA				
	A	B	C	D	E
1.	( )	( )	( )	( )	( )
2.	( )	( )	( )	( )	( )
3.	( )	( )	( )	( )	( )
4.	( )	( )	( )	( )	( )
5.	( )	( )	( )	( )	( )
6.	( )	( )	( )	( )	( )
7.	( )	( )	( )	( )	( )
8.	( )	( )	( )	( )	( )
9.	( )	( )	( )	( )	( )
10.	( )	( )	( )	( )	( )
11.	( )	( )	( )	( )	( )
12.	( )	( )	( )	( )	( )
13.	( )	( )	( )	( )	( )
14.	( )	( )	( )	( )	( )
15.	( )	( )	( )	( )	( )
16.	( )	( )	( )	( )	( )
17.	( )	( )	( )	( )	( )
18.	( )	( )	( )	( )	( )
19.	( )	( )	( )	( )	( )
20.	( )	( )	( )	( )	( )
21.	( )	( )	( )	( )	( )
22.	( )	( )	( )	( )	( )
23.	( )	( )	( )	( )	( )
24.	( )	( )	( )	( )	( )
25.	( )	( )	( )	( )	( )
26.	( )	( )	( )	( )	( )
27.	( )	( )	( )	( )	( )
28.	( )	( )	( )	( )	( )
29.	( )	( )	( )	( )	( )
30.	( )	( )	( )	( )	( )
31.	( )	( )	( )	( )	( )
32.	( )	( )	( )	( )	( )
33.	( )	( )	( )	( )	( )
34.	( )	( )	( )	( )	( )
35.	( )	( )	( )	( )	( )
36.	( )	( )	( )	( )	( )
37.	( )	( )	( )	( )	( )
38.	( )	( )	( )	( )	( )
39.	( )	( )	( )	( )	( )
40.	( )	( )	( )	( )	( )

EK III DEMOKRATİK ÖĞRETMEN TUTUMLARI

ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ Anketin bu bölümü 50 madde içermektedir. Bu maddeler, öğretmenlerin çeşitli konulardaki görüşleri ile ilgili genel bilgi toplamak amacıyla düzenlenmiştir. Bilimsel çalışmanın geçerliliği açısından, lütfen bütün ifadeleri okuyunuz ve doğru ya da yanlış olarak değerlendirmeden; her maddedeki ifadeye katılıp katılmadığınızı, uygun olan kutuya çarpı işareti koyarak belirtiniz.		KATILYORUM	KATILMIYORUM
1.	İnsanların amaçlarına saygılı olma, demokratik bir insanın en temel özelliğidir.	☐	☐
2.	Öğrenciler okulda yarışma içinde olmalıdırlar. Çünkü ileriki yaşamlarında yarışma içinde olacaklardır.	☐	☐
3.	Öğrenciler sınıf gösterileri yada diğer grup etkinliklerine katılmaya teşvik edilmeli, ancak zorlanmamalıdır.	☐	☐
4.	Öğrencilerin ihtiyaç duymaları halinde sınıfı terk etmek için öğretmenden izin almaları gerekir.	☐	☐
5.	Öğrenciler sevmedikleri öğretmenlerin dersini almaya zorlanmamalıdır.	☐	☐
6.	Demokratikleşme sürecindeki gelişme bilimdeki gelişmeden daha önemlidir.	☐	☐
7.	Öğrenciler okul kantinini işletemeyecek kadar genç ve deneyimsizdirler.	☐	☐
8.	Öğrencileri demokrasi uygulamaları için yüreklendirmek öğretmenlerin en yüce görevidir.	☐	☐
9.	Gençlerin suç davranışlarının sıklığının ve ciddiyetinin artması, onların çok fazla özgür bırakılmalarının sonucudur.	☐	☐
10.	Sınavların türleri ve zamanları öğretmenlerin kararlarıyla belirlenmelidir.	☐	☐
11.	Sınıf düzeni ve disiplini, ilkokulun ilk yıllarından başlayarak, olabildiği kadar hızlı bir şekilde öğretmenlerin sorumluluğundan alınıp, öğrencilerin sorumluluğuna verilmelidir.	☐	☐
12.	Öğrenci, öğretmenin otoritesini ya da düşüncesini sorgulamaya başladığında, yani kendisi için düşünmeye başladığında demokrasi işliyor demektir.	☐	☐
13.	Türkiye’de eğitimcilerin zihnini kurcalayan sorunları kökünden ve uzmanca çözmeye çalışacak tam gün hizmet veren eğitim araştırmacıları olmalıdır.	☐	☐
14.	Öğretmenin sıkı denetimi altında bulunan öğrenciler kölelerden farklı değildirler.	☐	☐
15.	Çocuklara her denileni yapmak değil, düşünerek dürüstçe davranmak öğretilmelidir.	☐	☐
16.	Okul yönetiminin aldığı kararları değiştirmede öğrencilerin etkisi olmalıdır.	☐	☐
17.	Bir çocuğun mutlu olmayı öğrenmesi, okumayı öğrenmesinden daha önemlidir.	☐	☐
18.	Günümüzde kullanılan “geleneksel öğretim yöntemlerinin “ yerini “çağdaş öğretim yöntemlerinin” alması için bilimsel araştırmaların yapılması ihmal edilmiştir.	☐	☐
19.	Amaçları başkaları tarafından belirlenen bir insan köledir.	☐	☐
20.	Genci kendi değer yargılarıyla uyuşmayan şeyleri yapmaya zorlamak son derece yanlıştır.	☐	☐

21.	Öğrencilerin öğretmenlere karşı tutumlarının araştırmalarla belirlenmesi gerekir.	☐	☐
22.	Eğitim Politikaları belirleme konusunda, öğretmen ve öğrenci görüşüne gerek duyulmadan kararlama uygulaması sürdürülmelidir.	☐	☐
23.	Bir eğitim etkinliğinin değeri, öğrencilerin değerler sistemi açısından ölçülmelidir.	☐	☐
24.	Öğrencilerin beğenileri, sınıflara ve koridorlara asılacak olan tablo ve resimlerin seçimini yapabilecek kadar gelişmemiştir.	☐	☐
25.	Duyguların eğitimi, düşüncelerin gelişimi kadar önemlidir.	☐	☐
26.	“Zorunlu” sorumluluk, gerçek sorumluluk değildir.	☐	☐
27.	Öğrencilerin okulda sakız çiğnemelerine izin verilmemelidir.	☐	☐
28.	Öğrencilerin 10’da 9’unun karşı olduğu herhangi bir okul kuralı değiştirilmelidir.	☐	☐
29.	Ev ödevlerinin belirlenmesi, öğrencilerin kararına bırakılmamalıdır, bu ancak öğretmenler kurulunun karar yetkisinde olmalıdır.	☐	☐
30.	Bireysel özgürlük, ancak gerekli olduğunda grubun ilerlemesine engel olduğu durumlarda, bireyin onayı alınmadan başkaları tarafından sınırlandırılabilir.	☐	☐
31.	Çocuğun ilgilerinden çok ihtiyaçlarının dikkate alınması, tüm eğitim kurumlarının benimsediği ilke olmalıdır.	☐	☐
32.	Demokrasi, otokrat öğretmenler yerine görüşleri özgürce eleştirilebilen, hiçbir zaman zorlayıcı olmayan uzman öğretmenler olduğu takdirde artırılabilir.	☐	☐
33.	Bireylerin amacının kutsallığı, demokrasinin özü olarak vurgulanabilir.	☐	☐
34.	Demokratik bir okulda okul müdürüne gerek yoktur. Okul yaşamıyla ilgili kararlar öğrenci ve öğretmenlerin katılımıyla alınmalıdır.	☐	☐
35.	Öğrencilerin az bildikleri ya da hiç bilmedikleri konularla ilgili görüşlerini söylemelerine izin verilmemelidir.	☐	☐
36.	İdeal demokrasi herkese amaçlarını gerçekleştirme hakkı verir.	☐	☐
37.	Okulun, öğretmenler tarafından belirlenmiş kesin kuralları olmalıdır.	☐	☐
38.	Gerçekten demokratik olan öğretmenlerin, eğer özgürlük için gerekliyse, sınıfta bir miktar düzensizliği hoş görmeleri ve buna izin vermeleri gerekir.	☐	☐
39.	En iyi öğretmenler, sınıf atmosferi ile değil, öğretim konusu ile ilgilenirler.	☐	☐
40.	Ciddi davranış bozuklukları, öğrencilerin yönetime katılmalarına izin verildiği okullarda görülür.	☐	☐
41.	Öğretim programlarına sıkı bağlılık, sınıftaki demokratik yaşamın en büyük düşmanıdır.	☐	☐
42.	Uygulanamayan demokrasi öğrenilemez.	☐	☐
43.	Demokratik yöntemle kazanılan bilgiler kalıcı ve gerçek bilgilerdir.	☐	☐
44.	Okulun yakınında bir dükkânda çıkan yangın konusuna, verilecek ders konusundan daha çok zaman ayrılmalıdır.	☐	☐
45.	Öğrencilerin sınıfta oturacakları yeri kendilerinin seçmelerine izin verilmemelidir.	☐	☐
46.	Sınıfta yapılan oylamalarda öğrencilerin kapalı oy hakkı olmalıdır.	☐	☐
47.	Öğretmenlerin, öğrencilerin amaçlarına saygı göstermeleri, çocukların da büyüklerine saygı göstermelerine neden olur.	☐	☐

48.	Çocukları özgür olan bir ulus, özgür insanları olan bir ulus olacaktır.	☐	☐
49.	“İyi niyetli despot bir öğretmen””tam ve kontrolsüz özgürlük tanıyan öğretmenden” daha iyidir.	☐	☐
50.	Sağlıklı, demokratik toplumda gençler için yarışmalı oyunlar ve sporlar önemlidir.	☐	☐

ÖZGEÇMİŞ

Kadriye Yılmaz 1974 yılında Samsun'un Bafra ilçesinde doğmuştur. İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da tamamlayan Yılmaz, 1992'de Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümünde başladığı yüksek öğrenimini 1999'da tamamlamıştır. Aynı yıl İstanbul'un Kartal ilçesinde Şeyh Şamil İlköğretim Okuluna Milli Eğitim Bakanlığınca 'rehber öğretmen' olarak atandı. Daha sonra Pendik Rehberlik ve Araştırma Merkezine geçen Yılmaz görevini Kartal Hüseyin Saim Ekim İlköğretim Okulunda sürdürmektedir.

2007 yılında Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana bilim Dalı Gelişim Psikolojisi Yüksek Lisans Programına başlamıştır.

2002 'de AÇEV (Anne Çocuk Eğitim Vakfı) ile tanışan Yılmaz, Anne Destek Programının grup lideri olarak başladığı çalışmaya ADP gözlemcisi olarak devam etmektedir.